



TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI  
Fakulta přírodovědně-humanitní  
a pedagogická



# Jaromír Horáček (1900-1976), život a dílo

## Bakalářská práce

*Studijní program:* B7310 – Filologie  
*Studijní obor:* 7310R033 – Český jazyk a literatura  
*Autor práce:* **Veronika Erlebachová**  
*Vedoucí práce:* Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.



## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Erlebachová**  
Osobní číslo: **P130000006**  
Studijní program: **B7310 Filologie**  
Studijní obor: **Český jazyk a literatura**  
Název tématu: **Jaromír Horáček (1900-1976), život a dílo**  
Zadávající katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je vytvoření biografie a bibliografie regionálního spisovatele a vlastivědného pracovníka, povoláním učitele, jehož dílo je v dnešní době v obecném povědomí téměř neznámé. Studentka prostuduje sekundární literaturu i dostupné pramenné materiály, včetně archivních, uložených v Krkonošském muzeu v Jilemnici, a uspořádá autorovu tvorbu nejen literární, ale také vlastivědnou.

Použité metody: heuristika, textová analýza, syntéza.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

#### Primární literatura

HORÁČEK, J. Muderlanti z Podžalého. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1966.

HORÁČEK, J. Kerkonošský muderlanti. Liberec: Krajské nakladatelství, 1958.

HORÁČEK, J. Nic kalého zpod Žalého. Liberec: Severočeské krajské nakladatelství, 1963.

HORÁČEK, J. Hadí štěstí. Jilemnice: Městský úřad, 1999.

HORÁČEK, J. Turnovsko v úsvitu dělnického hnutí 1781-1921. Turnov: Vzorná městská lidová knihovna, 1962.

HORÁČEK, J. Jilemnicko. Světová válka - převrat. Jilemnice: nakladatel neuveden, 1938.

#### Sekundární literatura

LUŠTINEC, J. Jilemnice. 1. vyd. Praha: Paseka, 2007. 71 s. ISBN 978-80-7185-824-9.

LUŠTINEC, J. Jilemnice. Historická zastavení. Jilemnice: Město Jilemnice, 2000. 223 s. ISBN 80-238-6376-2.

Archiv Krkonošského muzea v Jilemnici - fond Jaromír Horáček. Jilemnice, karton I-XIV.

GERSTNER, M. Hadí štěstí Jaromíra Horáčka a jeho potomků - recenze v časopise Krkonoše 06/2000.

MOCNÁ, D. a kol. Encyklopedie literárních žánrů. 1. vyd. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 80-7185-669-X.

Vedoucí bakalářské práce:

**Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.**

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2016**



doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.  
děkan

L.S.



prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.  
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

## Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 2.5.2014

Podpis: Erlebachová

## **PODĚKOVÁNÍ**

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Evě Koudelkové, Ph.D. za její cenné rady a trpělivé i odborné vedení práce. Rovněž děkuji panu PaedDr. Janu Luštinci za poskytnutí cenné Horáckovy pozůstalosti, jež byla potřebná pro vypracování teoretické části práce. Poděkování patří rovněž mé rodině a přáteli, bez jejichž materiální a psychické podpory bych nebyla schopna studia.

## RESUMÉ

Bakalářská práce je zaměřena na biografii a bibliografii jilemnického rodáka Jaromíra Horáčka. První kapitoly teoretické části nastiňují autorův život a na Horáčka nahlíží jako na učitele a vlastivědného pracovníka. Další kapitola se zabývá také obecnou charakteristikou Horáckovy tvorby, v níž se zmiňují i o knize pověstí *Hadí štěstí*. Praktická část práce se zaměřuje na analýzu Horáckových dílčích prací, jež lze zařadit do žánru vzpomínkových vyprávění.

## Klíčová slova

Jaromír Horáček, biografie, bibliografie, Krkonošské muzeum, Jilemnice, Kerkonošský muderlanti, Nic kalýho zpod Žalýho, pověst, Hadí štěstí.

## **SUMMARY**

The bachelor thesis is focused on biography and bibliography of Jaromir Horacek, a writer who was born in Jilemnice. The first chapters of the theoretical part deal with the author's life and introduce him as a teacher, local historian and geographer. The next chapter deals with the general characteristics of Horacek's literary output including a mention of the book called "Hadi stesti". The practical part focuses on the analysis of Horacek's particular literary works which can be included in the genre of memory narration stories.

## **Key words**

Jaromír Horáček, biography, bibliography, The Giant Mountains Museum, Jilemnice, Kerkonošský maderlanti, Nic kalýho zpod Žalýho, legend, Hadí štěstí.

# Obsah

|       |                                                                                      |    |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1     | Úvod .....                                                                           | 8  |
| 2     | Život Jaromíra Horáčka .....                                                         | 10 |
| 2.1   | Rodina .....                                                                         | 10 |
| 2.2   | Učitelská dráha .....                                                                | 11 |
| 2.3   | Aktivity a zájmy .....                                                               | 13 |
| 2.4   | Stíhání gestapem .....                                                               | 14 |
| 2.5   | Práce v Krkonošském muzeu .....                                                      | 15 |
| 2.6   | Úmrtí Jaromíra Horáčka .....                                                         | 16 |
| 3     | Tvorba .....                                                                         | 17 |
| 3.1   | Pověsti .....                                                                        | 19 |
| 3.2   | Hadí štěstí .....                                                                    | 20 |
| 4     | Spolupráce s nakladatelstvím v Liberci .....                                         | 21 |
| 5     | Literární díla .....                                                                 | 22 |
| 5.1   | Krkonošský moudrantský .....                                                         | 22 |
| 5.2   | Nic kalýho zpod Žalýho .....                                                         | 23 |
| 5.2.1 | Vymezení žánru poudačky .....                                                        | 24 |
| 5.2.2 | Struktura textů .....                                                                | 24 |
| 6     | Jazyková stránka Horákových prací .....                                              | 48 |
| 6.1   | Stylotvorné a jazykové prostředky .....                                              | 48 |
| 6.2   | Podkrkonošské nářečí .....                                                           | 49 |
| 6.2.1 | Lexikální zvláštnosti z Jilemnice a jejího okolí i s méně obvyklými germanismy ..... | 51 |
| 7     | Závěr .....                                                                          | 53 |
| 8     | Seznam použité literatury .....                                                      | 54 |
| 8.1   | Primární literatura .....                                                            | 54 |
| 8.2   | Sekundární literatura .....                                                          | 54 |
| 9     | Přílohy .....                                                                        | 57 |

# 1 Úvod

Při výběru tématu bakalářské práce mě zaujala osobnost regionálního spisovatele a školního inspektora Jaromíra Horáčka, rodáka z Jilemnice, jehož jméno je oproti dalším rodákům, Jaroslavu Havlíčkovi či Janu Weissovi, v Jilemnici téměř zapomenuto. Tím spíše, že se mu nevěnuje ani literární historiografie. Cílem této práce je tedy podat ucelený přehled o autorově životě a literární činnosti.

Bakalářská práce je rozdělená do několika kapitol. První kapitoly přibližují především spisovatelův život včetně jeho zájmů a aktivit. Následně se zaměřuji na obecnou charakteristiku Horáckovy tvorby, ve které se stručně zmiňuji i o knize pověstí *Hadí štěstí*, v níž je autorův tvůrčí vklad minimální. Z tohoto důvodu jsem dílo zařadila do teoretické části práce.

V kapitolách praktické části věnuji pozornost tematické a motivické analýze povídkových souborů *Kerkonošský muderlanti* a *Nic kalýho zpod Žalýho*, neboť tyto dvě knihy tvoří stěžejní část Horáckova literárního díla. Díky dokládáním citacím z těchto povídkových souborů si můžeme povšimnout typické podkrkonošské mluvy, která je pro autorovu tvorbu velmi příznačná. Následuje kapitola, v níž se zabývám jazykovou stránkou Horáckových prací, podkrkonošským nářečím a pro zajímavost zmiňuji také pár lexikálních zvláštností z Jilemnice a jejího okolí.

K tomu, aby práce vznikla, bylo třeba prostudovat rozsáhlou písemnou pozůstalost Jaromíra Horáčka, která obsahuje velké množství rodinných i vlastních dokladů, fotografií, rukopisných spisů, pracovních deníků a především také poznámek k literární činnosti. Stovky popsaných papírů, tisíce zaplněných řádků, to vše je pečlivě uchováno ve čtrnácti kartonech v archivu Krkonošského muzea v Jilemnici.



Obrázek 1: Fotografie Jaromíra Horáčka

## 2 Život Jaromíra Horáčka

Regionální spisovatel, vlastivědný pracovník, odborný učitel, školní inspektor, kronikář Jaromír Horáček, jenž svou pozornost věnoval regionu západních Krkonoš okolo Jilemnice, se narodil 3. října 1900 v Jilemnici, která mu za mnohé vděčí. Přesto – kdybychom se dnes v tomto podkrkonošském městečku zeptali, kdo Jaromír Horáček byl a kde se tento spisovatel a odborný učitel narodil, myslím, že by správnou odpověď znalo pouze pár místních občanů, především pamětníků.

Jaromír se narodil čtrnáct let po bratru Otakaru Horáčkovi (\*27. 11. 1886), odborném učiteli ve Vysokém nad Jizerou a řediteli měšťanské školy ve výslužbě v Přelouči, jenž zemřel 26. února 1971 ve věku 84 let u své dcery Mileny a zetě Jana v Liberci. Mezi ním a jeho bratrem byly ještě dvě dívky. Mladší z nich se narodila 18. 1. 1888 a do šesti neděl téhož roku zemřela. Druhá dívka, narozená 13. 12. 1892, zemřela v roce 1893, když začínala sedět. Jaromír byl tedy čtvrtým a zároveň posledním potomkem. Vzhledem k předchozím úmrtím sester byl vítaným přírůstkem do rodiny.

V rodné Jilemnici bydlel spolu s otcem Rudolfem Horáčkem (\*1860–†1937), ševcem a mlékařem, matkou Emílií, rozenou Kiesewettrovou (\*1863–†1939), a bratrem Otkou, jak mu všichni v rodině říkali. Horáčkovi bydleli v malém tmavém a vlhkém bytě s nevelkou předsínkou a světničkou, jenž se nacházel v domě, kde byl také hostinec Na burse, č. p. 300, v němž bylo neustále živo. Po nějaké době se však rodina Horáčkových přestěhovala do sousedního domu s pavlačí, tehdy č. 151 b.

V místě bydliště navštěvoval Horáček obecnou a následně i měšťanskou školu, jejíž druhou třídu dobrovolně opakoval na německé měšťanské škole v Rokytnici nad Jizerou, neboť se chtěl naučit německý jazyk. Následně vystudoval v letech 1915–1919 učitelský ústav v Hradci Králové, který ho připravil na těžkou profesi preceptora.<sup>1</sup>

### 2.1 Rodina

V roce 1923 se Jaromír Horáček oženil s Marií Fejfarovou (\*25. 10. 1901), s níž měl dva syny, a sice Jaromíra (\*24. 6. 1924) a Vladimíra (\*28. 2. 1927).

---

<sup>1</sup> Preceptor byl v dřívější době chápán jako domácí učitel, případně nejmladší učitelský pomocník

## 2.2 Učitelská dráha

Začátky svého učitelského života prožíval v letech 1919–1921 na obecné škole v nedalekých Horních Štěpanicích, kde byl jeho nadřízeným Josef Hamáček (1859–1933), jenž přišel na místo řídícího učitele po svém spolužáku Josefu Šírovi (1859–1920), spisovateli a rodáku z Horní Branné. Horáček vzpomínal na Hamáčka s láskou jako na vychovatele mladých učitelů. Rád se podílel na přípravách místních kulturních akcí, především ochotnického divadla, které má nejen v Horních Štěpanicích, ale také v přilehlých vesnicích bohatou tradici. Jak sám ve svých spisech uvedl, na učitelský život v blízkých Horních Štěpanicích měl nejkrásnější vzpomínky.

Horáčkovo zdejší působení však netrvalo dlouho, neboť následujících čtrnáct měsíců prožíval ve vojenské službě v Jičíně. Po jejím ukončení se ale k profesi kantora vrátil a věnoval jí téměř celý život. Své učitelské povolání Horáček uplatnil také v sousedních Roztokách u Jilemnice, nebo na státní menšinové škole v Dolních Bludovicích ve Slezsku, kde však nepůsobil déle než pouhý rok. Následně se vrátil zpět do svého rodného města, kde od roku 1924 pracoval nejprve na obecné škole dívčí, poté chlapecké, od roku 1925 vyučoval na měšťanské škole chlapecké. Od roku 1927 byl zatímním učitelem. O rok později, v roce 1928, se stal definitivním odborným učitelem I. odboru historicko-gramatického, tedy učitelem gramaticko-historických předmětů, dále vyučoval německý jazyk a psaní na stroji.

Po ukončení druhé světové války, přesněji v roce 1945, se zasloužil o obnovení české školy v blízkém Jablonci nad Jizerou. Netrvalo dlouho, a ještě téhož roku, 1. srpna 1945, byl jmenován ředitelem dívčí obecné školy v rodné Jilemnici, ale kvůli zájmu o práci osvětového inspektora a kvůli studiu svých synů na vysoké škole se spolu s rodinou přestěhoval do Prahy, kde se stal 28. listopadu 1945 okresním osvětovým inspektorem Praha–venkov jih.

Po onemocnění staršího syna Jaromíra se po téměř pěti letech vrátil zpět do Jilemnice jako inspektor pro kulturu a od roku 1954 byl povýšen až na okresního školního inspektora v Jilemnici.

Jeho učitelská dráha byla opravdu velmi pestrá. Jako školní inspektor poznával nové lidi, navštěvoval nová místa a co je hlavní, odnášel si spoustu humorných

vzpomínek, které obohacovaly nejenom jeho život, ale zároveň se staly náplní pro jeho literární díla.

Jaromír Horáček byl celý život znamenitým učitelem nejenom pro děti a dospělé, nýbrž i pro samotné učitele. Jak je známo, dobrý učitel žije v srdcích svých žáků po celý život, což byl bezesporu případ i našeho jilemnického rodáka, o čemž svědčí následující slova, která zazněla při Horáčkově pohřbu. *To, co je věčné, zůstává mezi námi, žije a bude žít v lidských srdcích a činech, v myslích a práci těch, kterým po léta dával sebe. V trvalé hodnoty proměňoval své poslání: učil a vychovával.*<sup>2</sup>

---

<sup>2</sup> SOUDILOVÁ, V. *Proslov na rozloučenou s Jaromírem Horáčkem*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.

## 2.3 Aktivity a zájmy

O tom, že svou práci miloval a byl tělem i duší především učitel, se nedalo pochybovat. Věnoval mnoho volného času školním akcím a soutěžím, které pořádal například školský odbor. Jakmile se naskytla příležitost udělat něco prospěšného nejenom pro školu, nýbrž i pro žáky, neváhal, a o záměru informoval i širokou veřejnost. Rád se zapojoval do pořádání školních aktivit, divadelních představení a jako člen kulturní komise se účastnil i dalších společenských akcí.

Jaromír Horáček byl rovněž výborným muzikantem, z čehož je patrné, že jednou z jeho dalších zálib byly zpěv a hudba. Dlouhá léta zpíval a pracoval v pěveckém spolku Branislav. Zároveň byl jednatelem Pěveckého sdružení učitelů krkonošských, jehož zakladatelem byl učitel, spisovatel, sběratel lidových koled a Horáčkův přítel Josef Horák (1883–1968). Občané Mrklova dokonce požadovali, aby jim Horáček *dirigoval sokolský pěvecký sbor*. Ačkoliv neměl s takovou činností žádné zkušenosti, vedení sboru se ujal. O tom, že tomu tak skutečně bylo a Jaromír Horáček chodil třikrát do týdne dirigovat osmnáct mužů, se dočteme nejenom v autorově povídce *Vosumnáct merklouskejch cherubínu*, ale i v článku *Apoštolu kantorovi* od Jiřího Vančury.

Vedle pěveckých spolků pracoval také v tělovýchovných asociacích, kde působil patnáct let jako trenér mládeže. Dne 21. června 1969 mu Tělovýchovná jednota Sokol Jilemnice udělila čestné uznání. Kromě toho byl od roku 1952 členem místního požárního sboru, přičemž sepsal několik odborných prací z historie požárníctví.

Místo si v jeho srdci našla také příroda. Obdivoval veškeré proměny krkonošské krajiny, ať už se jednalo o rozkvetlé louky, kopce pokryté sněhem nebo zbarvujícím se listím. Nelze opomenout ani Horáčkův zájem o dějiny a literaturu.

## 2.4 Stíhání gestapem

Psal se rok 1938, když město Jilemnice vydalo Horáčkovu historickou studii o světové válce na Jilemnicku, *Jilemnicko. Světová válka – převrat*. Práce však na svou dobu obsahovala velké množství materiálu oslavujícího první republiku, což v té době nebylo vhodným tématem pro nastupující nacistickou vládu. Jaromír Horáček byl zastáncem demokracie. Shromažďoval protinacistické materiály a byl členem organizace Obrany národa. Svým chováním tak dal najevo nejen své sympatie k demokracii, ale také odpor vůči Hitlerovi a nastupujícímu režimu. Dne 14. března 1940 byl na cestě z hospodářské školy zatčen za odbojovou činnost v Obraně národa. Převezen byl do vrchlabské věznice.

V únoru 1940 byl přibližně čtyři neděle před Horáčkem zatčen i ředitel zdejších škol a starosta města Jablonce nad Jizerou pan Josef Vik. Ačkoliv se Horáček o svých materiálech nikde nezmiňoval, Vik o jeho rozsáhlé sběratelské aktivitě věděl. Byl si tedy vědom toho, že se Horáčkovým zatčením může dostat do rukou gestapa mnoho nebezpečného a zároveň protiněmeckého materiálu. V kanceláři vrchlabské věznice se při výslechu, který vedl komisař Rucke, Horáček setkal právě s ředitelem Vikem, kterého ještě téhož roku propustili. Ačkoliv se Horáček snažil popřít své působení ve vojenské odbojové organizaci i v organizované letákové akci, jejímž úkolem bylo šířit protinacistické letáky, Vik přiznal, že je od něho dostával. I když měl u sebe Horáček mnoho materiálů, které byly i pro ostatní velmi riskantní, nikoho nepošpinil a do případu nezavlekl. K tomu, aby byl obviněn, však stačily pouhé dva listy kronikářských poznámek, které měl vložené v zápisníku, jež měl shodou okolností u sebe a jehož obsah stihl včas zničit.

Ve vrchlabské cele byli spolu s Horáčkem rovněž Šimůnek z Přívlak a Kubát ze Žalého, vězni, kteří konali služby na chodbách a venku, a díky nimž se mu podařilo docílit spojení s ředitelem Vikem. Přestože chtěl vědět, co ředitel vypovídal, nedočkal se od něho žádné odpovědi. Případ byl nakonec uzavřen v Horáčkův neprospěch. Byl obviněn ze zpravodajství pro nepřátelské zahraničí a v Litoměřicích, kde proběhl soud, byl odsouzen na dvacet pět měsíců do vězení. Dva roky života strávil v sedmi německých kriminálech. Propuštění se dočkal až 23. 4. 1942, kdy byl rovněž zbaven veškerých občanských práv. Pedagogická činnost mu byla zakázána až do roku 1945.

## 2.5 Práce v Krkonošském muzeu

Ještě před zatčením byl Jaromír Horáček po onemocnění správce Krkonošského muzea pana ředitele Jáchyma Metelky zvolen dne 16. listopadu 1939 jeho zástupcem. V důsledku věznění se však práci v muzeu příliš dlouho nevěnoval, a muzeum tak bylo téměř tři následující roky neudržované.

Po propuštění z vězení se do muzea vrátil a nastoupil na pozici placeného kurátora muzejních sbírek, kterou speciálně pro něho zřídilo město Jilemnice.

Již předtím však několik let působil jako jednatel muzejní a letopisecké komise, která *byla městským zastupitelstvem řádně a včas doplňována, takže ztratila-li některého ze svých členů, nebylo to nadlouho.*<sup>3</sup> V té době byl předsedou a ředitelem muzea již zmíněný příslušník slavného krkonošského písmáckého rodu Jáchym Metelka.

V březnu roku 1944 Horáček onemocněl a své práci v muzeu se přestal na nějakou chvíli věnovat. 22. března byl odvezen do nemocnice, kde mu lékaři zjistili zánět slepého střeva. Nezbyvalo nic jiného, než ho další den operovat. Z nemocnice se tak vrátil až 5. dubna a zpět do práce nastoupil o osmnáct dní později, tedy v pondělí 23. dubna 1944.

Jeho zásluhou se dostala do muzea spousta cenných předmětů i spisů. Pro dnes již Krkonošské muzeum<sup>4</sup> byl Jaromír Horáček skutečně velkým přínosem.

---

<sup>3</sup> HORÁČEK, J. *Krkonošské muzeum v Jilemnici*, str. 1. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.

<sup>4</sup> Jilemnické Krkonošské muzeum bylo založeno ředitelem dívčích škol Jáchymem Metelkou, jenž byl tvůrcem tamějšího pohyblivého betlému.

## 2.6 Úmrtí Jaromíra Horáčka

Poslední dny svého života strávil v jilemnické nemocnici, kde 8. července 1976 zemřel ve věku 75 let na ischemickou chorobu srdeční a rozedmu plic. Pohřben je na katolickém hřbitově v Jilemnici.

S láskou na něho vzpomínala nejen milující rodina, ale i spousta dalších lidí. Jedním z nich byl i městský zřízenec pan František Marek.

*My všichni, kdož jsme jej znali, budeme na něho vzpomínat vždy s úctou a opravdovou láskou. Tak jako jeho manželka a synové, kteří mu vděčí za příkladnou péči o rodinu, o níž se staral jako vzorný manžel a otec, který byl svým drahým spolehlivou oporou a rádcem. Život mu dal bohaté zkušenosti. Studium a praxí získal rozsáhlé vědomosti a poznatky ve svém oboru. Rád a upřímně se s každým dělil o vše, co znal a věděl. Byl vpravdě nesobecký a přátelský. Jeho láska k lidem, nadšení pro všechno krásné a ušlechtilé mu získalo mnohá přátelství nejširšího okruhu. Je těžké smířit se s odchodem dobrého člověka a přítele. Tím těžší je to pro jeho nejbližší. Naše hluboká účast, účast někdejších vděčných žáků necht' je nám posilou v těžké chvíli, kdy bolest kalí hladinu milých vzpomínek.*<sup>5</sup>



Obrázek 2: Libštát 13. března 1967

---

<sup>5</sup> MAREK, F. *Proslov na rozloučenou s Jaromírem Horáčkem*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.

### 3 Tvorba

Ve své tvorbě Jaromír Horáček vycházel nejen z vlastních či rodinných zkušeností a prožitků, nýbrž i z toho, co zaslechl od horalů. Již v době svého učitelského působení dokázal zaznamenat desítky lidových vyprávění západních Krkonoš, v krkonošském nářečí takzvaných „poudaček.“

*Velké je vypravěčské umění našich venkovských lidí. [...] Kolikrát už jako mladý učitel jsem si v duchu vyčítal, že jsem nezačal včas zapisovat. Nebo když venku praštělo a nechtělo se mi ve Štěpanicích „Na benátkách“ z teplé hospodské světnice do studeného mládeneckého pokojíku. Co všechno člověk za takový večer přeslechl!*<sup>6</sup>

Jeho záměrem bylo přiblížit čtenáři ve své tvorbě rodné Podkrkonoší. Je až k nevíře, s jakým citem a pochopením líčí život lidí z hor, jejich prožitky i tamní zvyky.

Zajímavý je i podnět k vydání Horáčkových povídkových knih. Jeho povídky se začaly objevovat zpočátku ve vesnických novinách jilemnického okresu vydávaných ONV, do kterých přispívalo málo korespondentů. Díky jeho povídkám vzrostl náklad novin z 1 200 na 3 300 výtisků. V důsledku zájmu, jež jeho poudačky vyvolaly, došlo k vydání textů knižně.

Dosud neotištěné zůstaly Horáčkovy rukopisné knihy *Nepohádky se zvířátky* (sic) a *Přírodou s očima dokořán*.

#### Lidové povídky

První soubor lidových povídek Jaromíra Horáčka vyšel v roce 1958 a nese název *Krkonošský muderlanti*. O pět let později, tedy v roce 1963, se dočkal vydání druhého souboru, jehož název je *Nic kalýho zpod Žalýho*. Výběr nejlepších povídek z těchto dvou děl najdeme v knize *Muderlanti zpod Žalýho*, jež byla vydána v roce 1966.

K tomu, aby konkrétní povídka vznikla, mu leckdy stačil vcelku jednoduchý námět. Ne vždy byl však vyprávěný příběh tak propracovaný, že by mohl stačit na celou povídku. V takovém případě mu nezbylo nic jiného, než daný příběh alespoň zčásti

---

<sup>6</sup> HORÁČEK, J. *Beseda ve Vlastivědném kroužku pro Vysoké a okolí v Praze*, str. 7. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.

zveličit. V obou knihách narážíme na horský lidový humor, *věčně živý*,<sup>7</sup> jenž byl výrazem lásky a úcty k lidem, se kterými se během svého života setkal.

Postavy lidí, o nichž ve svých povídkách píše, bývají fiktivní, ale mohou mít i reálné předobrazy. Jak sám autor uvádí v poznámkách, *nebylo však nikoho, kdo by se poznal, nebo snad cítil dotčen*.

### **Kronika města Jilemnice**

Vedle psaní lidových povídek a historických prací pokračoval několik let jakožto jilemnický rodák v psaní místní kroniky, kterou městu daroval Jan hrabě Harrach v roce 1863 a jejíž celý název zní *Kronika města Jilemnice*.

Ačkoliv byly v sepisování kroniky značné pauzy, Horáčkovy první poznámky spadají do etapy kolem roku 1929. O tom, že dělá svou práci dobře a s láskou, nebylo pochyb, a tak byl 4. března 1932 zvolen kronikářem města Jilemnice.

### **Kronika I. světové války**

V roce 1938 byla městem Jilemnice vydána jeho *Kronika I. sv. v.*, jinými slovy kniha *Jilemnicko. Světová válka – převrat*. Jak již víme, jedná se o knižní práci, která pojednává o světové válce na Jilemnicku, kvůli které měl Horáček značné problémy.

### **Osobní deníky a odborné práce**

V neposlední řadě si pozorně vedl osobní deníky, v nichž zaznamenával každodenní běh nejenom svého života, ale i života svých blízkých, běžné trable i radosti, změny počasí, zkrátka vše, co během života doprovázelo jeho i blízké či známé. Pečlivě si uchovával také veškeré své pracovní materiály, do nichž se dá zařadit seznam domovních popisných čísel v Jilemnici a Hrabačově, seznam soch a pamětních desek v Jilemnici, poznámky k muzejní a archivní činnosti a spousta dalších spisů.

Vedle pracovních materiálů psal i odborné práce. Příkladem může být rozbor románu *Vyprahlé touhy*, jehož autorem byl jilemnický rodák Jaroslav Havlíček. Horáček se zde zabývá kompozicí románu, obzvláště jeho rozdělením na dvě části

---

<sup>7</sup> HORÁČEK, J. *Beseda ve Vlastivědném kroužku pro Vysoké a okolí v Praze*, str. 7. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.

*Prostřeno* a *Sytý u stolu*, dějištěm knihy, kterým je Jilemnice nazvaná „Jívno“, i postavami.

Další jeho odbornou prací je *Soupis historických a uměleckých památek Jilemnicka*, který napsal v létě roku 1961 a v němž se zabýval několika přilehlými obcemi města Jilemnice a jejich památkami.

Jakožto milovník cestování zaznamenával rovněž informace z cest, které pořádal se svými syny, nebo přáteli. Výlet na jih republiky a do Rakovníka podnikl s přáteli Jechovými<sup>8</sup> ve dnech 27. července až 1. srpna 1936. Své poznatky z výpravy doplnil dle průvodce „Orbis“ a pojal je jako historický a místopisný dokument, jež nazval *Na jih a do Rakovníka s Jechovými*, ve kterém popisuje nejenom jejich zastávky z trasy dlouhé téměř čtyři sta kilometrů, ale také veškeré památky, které po cestě viděli.

### Články a fejetony

Byl přispěvatelem regionálního a celostátního tisku, především *Osvěty*, *Krkonošského obzoru*, *Zemědělských novin*, *Nové horské vsi*, *Cesty míru*, *Sborníků vlastivědné práce* a dalších, kam psal své články, fejetony a povídky. V roce 1946 redigoval ročenku ONV s názvem *Okres Praha-venkov-jih buduje* a v letech 1950–1953 také první čtyři ročníky vesnických novin jilemnického okresu *Nová horská ves*.

### 3.1 Pověsti

Jaromír Horáček byl rovněž sběratelem místních pověstí, při jejichž čtení ožívá kraj Krkonoš a Podkrkonoší. V prosinci roku 1999, tedy na *prahu jubilejního roku 2000*, který byl připomínkou *100 let od narození Jaromíra Horáčka*,<sup>9</sup> vydal Městský úřad v Jilemnici z Horáčkovy pozůstalosti soubor shromážděných krkonošských pověstí, určených *památce drahých rodičů*, jehož název je *Hadí štěstí*.<sup>10</sup> Kniha, jež je doprovázena ilustracemi Pavla Trnky,<sup>11</sup> byla zároveň vydána jako připomínka 650. výročí *první písemné zmínky*<sup>12</sup> o městě Jilemnice. Je však více než pravděpodobné,

---

<sup>8</sup> O Jechových jsem nikde nenašla žádné bližší informace

<sup>9</sup> LUŠTINEC, In: Horáček, J. *Hadí štěstí*, 1999, str. 150

<sup>10</sup> HORÁČEK, J. *Hadí štěstí*. Jilemnice: Městský úřad, 1999.

<sup>11</sup> Pravnuk Jaromíra Horáčka staršího

<sup>12</sup> LUŠTINEC, In: Horáček, J. *Hadí štěstí*, 1999, str. 150

že by nevyšla bez zásluhy syna Jaromíra Horáčka mladšího, který ji sestavil a připravil k tisku.

### 3.2 Hadí štěstí

Knihu tvoří krátké až středně dlouhé pověsti s jednoduchou zápletkou. Zasazené jsou do prostředí Podkrkonoší a mnohdy se vztahují k reálným událostem, místům či postavám. Nejčastěji pojednávají o lidských povoláních, nebo o střetnutí prostého člověka s některou ze strašidelných bytostí. Setkat se můžeme také s pověstmi, jež spojuje původ jednotlivých lokalit a staveb, nebo s příběhy, které čtenáře informují o zrodu místních názvů, ať už se jedná o kopce, skály, okolní města či vesničky aj. Setkáváme se rovněž s pověstmi, při jejichž čtení se dozvídáme spoustu informací z minulosti, které jsou spojeny s naším krajem a jeho blízkým okolím. Cílem Horáckových pověstí je pobavit, poučit a podat informace či vysvětlení, z čehož jsou patrné jejich funkce – informativní, výchovná, zábavná.

U pověstí Jaromír Horáček uvádí jméno vypravěče či vypravěčky, podle jejichž slov danou pověst zaznamenal, nebo alespoň název zdroje, ze kterého čerpal konkrétní informace – velmi často se jedná o záznamy z farních kronik. Rovněž si neodpustí, *aby významnou pověst neorámcoval skutečnou dějinnou událostí*,<sup>13</sup> kterou doprovází i letopočty.

---

<sup>13</sup> GERSTNER, M. Hadí štěstí Jaromíra Horáčka a jeho potomků - recenze v časopise Krkonoše 06/2000

## 4 Spolupráce s nakladatelstvím v Liberci

Jaromír Horáček spolupracoval při vydání svých děl s Krajským nakladatelstvím v Liberci, jehož zásluhou získaly autorovy práce knižní podobu.

Nakladatelskou smlouvu s Krajským nakladatelstvím v Liberci uzavřel dne 15. února 1958. Podle ní nakladatel získal výhradní právo na rozmnožení a vydání díla *Kerkonošský muderlanti* na vlastní účet, přičemž se zavázal vydat ho v edičním plánu na rok 1958 v předpokládaném nákladu 5 000 výtisků. Horáček následně obdržel zdarma dvacet neprodejných autorských výtisků, které mohly být pouze darovány.

Další smlouva byla mezi Horáčkem a Krajským nakladatelstvím uzavřena dne 12. listopadu 1962. Nakladatel se tehdy zavázal k vydání 8 000 výtisků knihy *Nic kalýho zpod Žalýho* v roce 1963. Autor opět dostal dvacet neprodejných autorských výtisků.

O tři roky později, dne 12. října 1965, uzavřel spisovatel smlouvu ohledně výboru z povídek *Kerkonošský muderlanti* a *Nic kalýho zpod Žalýho*. Nakladatelství se v ní zavázalo vydat dílo v počtu 10 000 výtisků nejpozději v roce 1967. Horáček obdržel 35 neprodejných výtisků.

## 5 Literární díla

V této části práce se zabývám povídkovými soubory *Kerkonošský muderlanti* a *Nic kalýho zpod Žalýho*. Vzhledem k tomu, že obě tyto knihy tvoří stěžejní část Horáčkova literárního díla, rozhodla jsem se věnovat nejvíce své pozornosti jejich tematické a motivické analýze, které předchází stručná charakteristika obou knih a následné vymezení žánru poudačky.

### 5.1 Kerkonošský muderlanti

Knihy, jejíž název zní *Kerkonošský muderlanti*, obsahuje 27 povídek, které jsou svědectvím o životě horalů v Podkrkonoší. Příběhy plné radosti i zármutku, popisů těžké práce, prostředí i podmínek, v nichž lidé žili, vtáhnou čtenáře do děje natolik, že má pocit, jako by se stal součástí jednotlivých vyprávění.

Knihy tohoto typu se netvoří ze dne na den. Za jejich vznikem stojí někdy i roky dřiny. Není se proto čemu divit, že náměty a zápletky, které jsou základem jednotlivých příběhů, sbíral Jaromír Horáček během svého života. Vedl velmi rád dlouhé rozhovory s horalý, s nimiž se setkával při různých příležitostech. Na kus řeči ho zastavovali i jilemniční obyvatelé při obvyklé procházce městem. Horáček musel umět nejen pozorně naslouchat, ale také si pečlivě zaznamenávat výrazy a lidovou mluvu. Při čtení povídek je patrné, že mu nechyběl ani dar vcítění se do lidských osudů. Vypravěčem historek není vždy sám spisovatel, velmi často dává prostor k vyprávění i jiným lidem, které však nejmenuje.

Stáří jednotlivých příběhů i místa jejich vzniku jsou velmi pestrá. Jaromír Horáček začal psát povídky už před druhou světovou válkou. V psaní pokračoval během okupace i po ní. Poudačku *Víc pláče než smíchu v jennom uzličku* zaznamenal před více než sto lety, ale při jaké příležitosti vznikla, čtenáři neprozrazuje. Předposlední povídku v knize, jejíž název je *Vagónovej Petřík*, zaznamenal Jaromír Horáček při pobytu v nacistické káznici v Ebrachu, o čemž se můžeme dočíst již v samotném úvodu *Kerkonošských muderlantů*. Vypravěč, jímž byl podle autorových slov medik Joska Luňák, však po osvobození zemřel. Prakticky každému příběhu předchází jeho dobové

zařazení. Příkladem může být začátek povídky *Vosumnáct merklouskejch cherubínu: Před perní válkou a ještě po ní* [...].<sup>14</sup>

Kniha u čtenářů vyvolala velký zájem. Své čtenáře si získala nejen propracovanými příběhy ze života horalů, nýbrž také užíváním horáckých výrazů. Žádaná byla nikoli jen mezi lidmi v horách a v podhůří, ale i u lidí z jiných koutů republiky, o čemž svědčí např. dopis pana Zdeňka Šecky ze Znojma: *Když jsem četl zmíněnou knihu, od počátku jsem si říkal, že Vám napíši, že Vaše kniha mne velice upoutala nejen nářečím, jehož jste použil, ale zejména obsahem. [...] Každá povídka má jádro a zejména vtip a humor, který je tak řídký a vzácný u nás odevždycky, a zejména chybí v knihách, označených jako humoristické. Vy jste toto označení do titulu nedal, ale mnohokrát jsem se při čtení Vaší knihy zasmál. Měl jsem radost z toho, že ještě existují autoři, jejichž knihy jsou jadrné, a nikoliv samá voda. [...] Byl bych rád, kdybych mohl něco stejně hodnotného od Vás zase číst.*<sup>15</sup>

## 5.2 Nic kalýho zpod Žalýho

Pozornost, kterou kniha *Kerkonošský muderlanti* mezi čtenáři vzbudila, dovedla autora k rozhodnutí, že bude v psaní povídek pokračovat. O pět let později, tedy v roce 1963, jak jsem již zmínila, na ni navázal souborem povídek *Nic kalýho zpod Žalýho*. Kniha by však nemohla vyjít, kdyby se autor přestal setkávat se čtenáři, od nichž získával náměty k psaní jednotlivých příběhů. Čtyřicet šest povídek, které jsou doprovázeny ilustracemi Anny Mytyskové stejně tak jako kniha první, rovněž vypovídá o životě lidí z hor.

---

<sup>14</sup> HORÁČEK, J. Vosumnáct merklouskejch cherubínu. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 16

<sup>15</sup> HORÁČKOVÁ, K. *Muderlanti zpod Žalýho*, referát, str. 2

### 5.2.1 Vymezení žánru poudačky

Než se pustím do analýzy výše zmíněných povídkových souborů, je třeba přiblížit žánr poudačky. Jedna z jejích definic říká, že *poudačka připomíná typ pověsti zvaný memorát, tedy vzpomínkové vyprávění, do něž se vkládají nadpřirozené prvky. Tato drobná próza je mnohdy humorného ražení, vypráví se dialektem a najdeme ji jen v Krkonoších, Podkrkonoší a také v cípečku Kladska zvaném Český koutek.*<sup>16</sup>

Poudačky Jaromíra Horáčka tedy lze označit jako *memoráty*, které vycházejí ze skutečných vzpomínek horalů, díky nimž má čtenář pocit, jako by vyprávěli jednotlivé příběhy sami muzikanti, řemeslníci, učitelé, nebo členové divadelního či hasičského sboru aj. Příkladem může být nejen příběh krejčího dědy Matějasky, který se jmenuje *Na zkušenou*, či vyprávění mříčenského ředitele Jana Buchara o hasičské historii, jíž se zabývají poudačky *Dyž uhodí, není nad trombón*, *Třikačka vynechává* aj., nýbrž i spousta dalších povídek, se kterými se při čtení knihy setkáváme.

### 5.2.2 Struktura textů

V této podkapitole se nejprve zabývám motivy. Konkrétně se soustředím na práci na horách, bydlení a stravu horalů, jejich sociální problémy, kulturní zájmy, zvyky, tradice aj. Dále se zaměřuji na způsoby charakteristiky postav, která přibližuje především vzhled horalů, jejich povahové vlastnosti i zájmy. Zároveň představuji, jakým způsobem Horáček pojmenovává jednotlivé postavy a do jaké míry se liší způsob zobrazení postav hlavních od postav vedlejších. Následují popisy prostředí, tedy podkrkonošského kraje i blízkého okolí. Zmiňuji rovněž proměny počasí na horách, které dokáží horáky zaskočit v každém ročním období. V neposlední řadě je důležité také přiblížení dějové výstavby textů a způsobů, kterými Horáček ozvlášťoval své poudačky.

### Nejčastější motivy obou povídkových knih

Nejvíce prostoru z celé práce věnuji motivům, které tvoří základní stavební kámen Horáčkových poudaček. Z jednotlivých vyprávění jsem vybrala ty nejčastěji se vyskytující a zároveň nejdůležitější, jimiž začínám analýzu obou povídkových knih.

---

<sup>16</sup> KOUDELKOVÁ, E. Nad Krakonošovým rokem A. Kutinové a M. Kubínové. In: *Krakonošův rok*. Liberec: Odkazy 2005, s. 228. ISBN 80-86807-16-9

Motivy Horáckových poudaček znázorňují život krkonošských horalů na národnostně českém Jilemnicku. Autor byl velmi dobře obeznámen nejen s myšlením krkonošských obyvatel, s jejich zvyky, bydlením, stravou, ale v neposlední řadě také s jejich společenským životem. Tomu odpovídá i jeho přístup k vytváření jednotlivých povídek, které mají pokaždé určitý cíl. Jednou se snaží přiblížit např. charakteristiku krkonošského lidového humoru (*Vagónovej Petřík*), kulturní zájmy (*Divallo, bóže, to byla krása!*), zvyky a tradice (*Vánoční poudání*), jindy se snaží vykreslit povahové rysy místních obyvatel, které Horáček dobře znal, viz povídka *Stavenskýho Mařince*. Jeho poudačky jsou pohledem do zmizelého světa a mají pro nás dnes hodnotu nejen literární a folkloristickou, ale do jisté míry také historickou.

Ve všech povídkách klade Jaromír Horáček důraz i na jazykovou stránku. Věnuje se především zdejšímu krkonošskému nářečí, které znal natolik dobře, že byl schopen zaznamenávat v něm své poudačky již od samého začátku. V tom se liší od následovníka Jana Buchara, který psal povídky nejprve ve spisovné češtině a následně je překládal do nářečí. I z tohoto důvodu považuji Horáckovy poudačky za cenný doklad zmizelého světa horalů. Jejich život se v posledních desetiletích zásadně proměnil a například krkonošské nářečí dnes dohořívá v posledních malých reliktech.

Poudačky jsou však plné dalších motivů, kterými bych se zde mohla zabývat, nicméně pro ně není dostatek prostoru.

### Sociální problémy

Ačkoliv byli horalové zvyklí pracovat od rána do večera, viz věta: *Do pozního stáří pracoval jako učelička vod rána do večera [...]*,<sup>17</sup> za svou práci nebyli dostatečně finančně odměněni a velmi často přemýšleli nad tím, co si vůbec mohou dovolit pořídit. Nezbyvalo jim však nic jiného, než se spokojit s tím, co měli, viz povídka *Vánoční poudání*. Jedna z postav, Francek Krauz, zde vzpomíná na své dětství a je vzteky bez sebe, když vidí, jak je nová generace dětí rozmazlená. *A haverlanti v městě? Vysterčej ferňolku z vokna a rozmejšlej, esi si maj vzít galošky, bačkorky, tatranky, lyžáky nebo jenerálky! Starýho Francka Krauzova z Merklova, poslenni kalcouskou mllobu, čechmanti berou, dyž se má na to rochcapování koukat a zpomene si na svý mládí.*

---

<sup>17</sup> HORÁČEK, J. Na zkušenou. In: *Krkonošský muderlanti*, str. 69

*Harantu bylo doma devět a ušeho jediný čúchy, starý rošklebený škerbály, vod kerejch už podešve vodstávaly, že si je děti špagátkama přivazovaly k sverškum. Den co den se v nich střídaly, rvaly se vo ně! No, a na koho se nedostalo, klusal trá ve sněhu do školy bosu. Eště že to bylo jen přes malou rokli!*<sup>18</sup>

Jinak tomu nebylo ani v povídce **Jilmáci**, kde je dokonce vyliceno, jak vypadaly noci učňů po jejich těžkém dni. [...] *Tovaryši spali po síních i na domě a ženatý byli natlačený v podružskejch sekničkách. V takovým kutloušku spalo trá jedenáct lidí. Na noc se žille nastavěly do kouta na sebe jako babylónská věž, do druhýho kouta se šoup stůl a na něm spalo nemluuně, přivázaný, aby nespallo. Přinesla se z hambalku šita slámy, rozložila se po zemi, jeden haverlant si leh hlavou dólu, druhej nahóru a položit se museli hezky na bok, aby se vešli. Jakej diu, že byla často kolera, mor a ušelijaký horký nemoce a v městě každou chvíli klinkal umíráček [...]*<sup>19</sup> S téměř totožnou pasáží se setkáme také v povídce **Na cukr – na kafe** v knize *Nic kalýho zpod Žalýho*.

Chudoba bránila také ve vzdělávání mladých a zručných lidí. Příkladem může být postava Josefa Matějáska, šikovného kreslíře, který chtěl být odmalička malířem pokojů, viz povídka **Na zkušenou**.

Nedostatek peněz i jídla, otrhané a zničené oblečení, to vše se nevyhnulo ani postavám, které se vydaly na cestu do světa. Chudoba je doprovázela na každém kroku.

S nouzí souvisí také zadluženost, o níž se autor zmínil nejen v povídce **Šimek Bubnař**, ale také v poudačkách **Na zkušenou** a **Jilmáci**: *Každej dloužek, každej rest dali do svejch knih zapsat', a co tam jennou bylo zapsaný, tomu uěřila i verchnost i krajskej soud nebo pražský apelace.*<sup>20</sup> Dluhy však lidem rostly i při nemoci, viz povídka **Kalcouský stavy na hambalkách**. *Nebylo to jen tak. Při nemoci hnedka dluhy rostly a vobchonník řek berzy dost.*<sup>21</sup> Někteří jedinci byli schopni zadlužit i statek a připravit se tak o svou jedinou střechu nad hlavou, jako tomu bylo v případě Jozánka v povídce **Zamilovala se do tanečnika**.

---

<sup>18</sup> HORÁČEK, J. Vánoční poudání. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 62–63

<sup>19</sup> HORÁČEK, J. Jilmáci. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 109

<sup>20</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 109

<sup>21</sup> HORÁČEK, J. Kalcouský stavy na hambalkách. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 23

Některým protagonistům nebyla cizí ani žebrota, s níž se čtenář setkává hned v několika povídkách. Jednou z nich je povídka *Figurky ze zapomenutého vobecního inventáře*. Ačkoliv byli žebráci spodinou společnosti, často obyvatelům vesnic dobrovolně pomáhali s prací okolo chalup. Lidé se k nim chovali přívětivě a za odvedenou práci je pohostili houskou a hrníčkem kafe.

Na zcela odlišný způsob žebrání lze narazit v povídce *Zamilovala se do tanečnicka* u postavy sklenařického Vašíčka. *Byl to zámožnej žebrák. Ale vo jeho mohovitosti žánnej kale neuěďal. Bejval celej čas z vobce pryč a potuloval se po Tanvaldě, v Jablonci a Librci. Pro svou na vodiu stauěnou ubohost měl tam už moc známostí, každej ho litoval a v žebrotě byl Vašíček přičinlivej, takže si nakonec koupil ve Sklenařicích pěknou chalpu. Tenkrát lidi tepru vodvírali voči. Takovej voheňdíra, nešmastera a pajda a najennou všem vytřel zrak. Jen se, lidičky, koukejte, člouěk by mu almužnu podal a eště politoval a von je to žebrák bohatec!*<sup>22</sup> Z lidského milosrdenství byla ve stejnojmenné povídce živa i postava Hýrčice. Ačkoliv jí lidé nikdy neodbyli, *sami se už přičiněj, aby každý vyprošený sousto žebrákoj hezky zhořklo v hubě. Za žvanec chtěli taky kus práce, uččinou takový, do kerý se jim samejm nejmiň chtělo.*<sup>23</sup> Další povídkou, ve které se setkáváme s tulákem, který se živí především žebráním, je povídka *Žebrák deklamátor*.

Značné rozdíly mezi bohatými a chudými lidmi vylíčil Jaromír Horáček v povídce *Na zkušenou*. *Přišel k němu pán v pestrém stejnokroji, kerej se blyštil zlatým a tříberným lemováním a kovovejma knoflikama. [...] Vodkudsi z unitřních místností přicházel starší, elegantní pán v pěknejch šatech, kerej pozoroval přichoziho. Na jeho vobličej se objevil blahosklonnej ousměu, jakej mívaj velký vobchonníci, zvyklí jennat s kunšoftama.*<sup>24</sup>

## Práce a výdělek

Zaměstnání v horách nebylo mnoho, a tak lidem nezbývalo nic jiného, než se živit tím, co jim dovolily možnosti, síly a zdraví. Nejčastější obživou postav byla domácí řemesla, například tkalcovství, dále práce v lese, na polích, nebo ve fabrikách,

---

<sup>22</sup> HORÁČEK, J. Zamilovala se do tanečnicka. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 156

<sup>23</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 158

<sup>24</sup> HORÁČEK, J. Na zkušenou. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 92

kde se dělníkům říkalo *fabrikáči* a dělnicím *fabričky*.<sup>25</sup> Velmi rozšířené bylo i včelaření. Jaromír Horáček nazval včelaře *lidmi zahloubanými, zamilovanými, kerý vobětujou často i kus živobyťi pro svou lásku*.<sup>26</sup> Chlapci si rovněž přivydělávali různými brigádami, mezi něž patřilo třeba sušení sena. V povídce *Von ten kosa nený kosa* se setkáváme také s pašeráctvím. Flórián Sternádek, který spolu se ženou vychovával osm dětí, s přibývajícími lety zlenivěl a od Pašernáce se nechal zlákat ke snadnějšímu živobyťi, jímž bylo pašování cukerinu. Ačkoliv byli pašeráci pronásledováni finančními strážníky, od nichž jim hrozily pokuty, své činnosti se nevzdali. Pašování cukerinu se v těžších chvílích nevyhnulo ani Józovi z povídky *Dřeváči*.

Při těžké práci horalů byla každá ruka navíc užitečná. Není se tedy čemu divit, že práci dospělých zastávaly velmi často i děti. Ukázku jsem vybrala z povídky *Tři vojanský lásky*. [...] *Chlumova neuěděla, do čeho uletět dřiu. Je prauda, dědek s bábou ledacos ud'áli kolem dobytky i na poli, ale mladá si musela brát' i korale domu a taky klúci, jak povodrůstali, berzy pomáhali naulíkat' a přivydělávat'. Pozdějc, dyž už byli učěi, šli z práce do práce, na nákou zábavu nebylo ani pomys*.<sup>27</sup> Jinak tomu nebylo ani u tkalcovských prací a předení, když *se přalla lněná příze*, viz povídka *Na cuker - na kafe*. *To bejvala ženská a děcká práce. Haverlanti museli pomáhat' už vod šesti let a někery eště dřiu*.<sup>28</sup>

O tom, jak nebezpečná a náročná, zejména pro ženy, byla práce v továrnách, autor vypráví v povídkách *Kalcouský stavy na hambalkách* a *Purit a Diblík*.

Ať už bylo řemeslo horalů jakkoliv náročné, ne vždy bylo náležitě oceněno. Aby nemuselo být za odvedenou práci dobře zapláceno, činili někteří nadřizení svým podřízeným úmyslnou škodu. Jako názorná ukázka může posloužit citace z povídky *Na cuker - na kafe*, kde je čtenář seznámen s provozem v tkalcovnách. *Negocianti bejvali ušelíjaký podšiukové. Takovej trá kalcoj do pěkný véby schválně nehtem rejpa a hnelle mu ukazoval kaz na zbóží, za kerej mu sterh vod práce*.<sup>29</sup> Také na muže pracující v lese koukala z celý dřiny prach mizerná vejplata. *Dyby neměl mít' dřeváč topič na celou*

<sup>25</sup> HORÁČEK, J. Kalcouský stavy na hambalkách. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 22

<sup>26</sup> HORÁČEK, J. Ptáčník a učelař. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 58

<sup>27</sup> HORÁČEK, J. Tři vojanský lásky. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 196

<sup>28</sup> HORÁČEK, J. Na cuker – na kafe. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 133

<sup>29</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 134

zejmu zadarmo, dyby si nemoh z toho, co si domu nahamoní, vodprodat', piskal by tak tenkou, že by to nebylo ani k životu ani k smerti.<sup>30</sup>

Našli se však i tací jedinci, kteří si při práci přilepšili díky své dobrosrdečnosti, jako například pan Haverda, který *roznášel noviny do štyr vesnic. Z halířku, kery při tom vyd'ál, byl žiu. Vostatně leckde mu přilepšili známí, kerejm přines nákup z města, tu vyzunk hernek vořejvanýho kafe a zakous chlebem, nebo dostal žitnou placku, koláč nebo buchtu, sem tam i nákej ten vohryzek.*<sup>31</sup>

Dobře zapláceno mohli lidé dostat ve velkých městech nebo v zahraničí, viz povídka *Na zkušenou*, ve které se protagonista Josef Matějáska vydal za prací do německých Brém. *Ponejprv dostal na dlaň vosumnáct marek. Byl to pro něj celej kapitál. Zpomínal, jak u mistra ve Verchlábi brával dva zlatý za tejdén. Bylo po nouzi a po bídě. [...]*<sup>32</sup> Ačkoliv byly pro postavy první dny v neznámém prostředí těžké, s okolím i s místními lidmi se uměly sžít velmi rychle.

### Horské chalupy

Lidé žijící v horách bydleli v útulných dřevěných chaloupkách, které měly mnohdy pouze *jennu velkou seknici*,<sup>33</sup> jejíž vybavení bylo velmi prosté. V každé světnici se nejčastěji nacházel masivní stůl, postel a lavice, jež stála v blízkosti pece s kamny, které sloužily k vaření a v období zimy také k vytápění světnice.

Stavení od sebe byla velmi často vzdálená i několik kilometrů. Potřeboval-li někdo z horalů do města na trh, nezbyvalo nic jiného, než se vydat někdy i na několikahodinovou cestu. Jinak tomu nebylo ani v případě, kdy děti musely do školy, viz ukázka z povídky *Vánoční poudání*. *Choudě slabý, vyzáblý, celý tři hodiny se den co den ploužil do měšťanky!*<sup>34</sup>

### Strava

V povídkách zachycuje Jaromír Horáček také typickou podkrkonošskou stravu. Nejčastější surovinou, z níž horalové vařili jídlo na několik způsobů, byly brambory.

<sup>30</sup> HORÁČEK, J. Dřeváči. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 274

<sup>31</sup> HORÁČEK, J. Měl rád Prahu. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 219

<sup>32</sup> HORÁČEK, J. Na zkušenou. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 97–98

<sup>33</sup> HORÁČEK, J. Lichej počet u stolu. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 71

<sup>34</sup> HORÁČEK, J. Vánoční poudání. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 62

Živili se však rovněž sběrem hub, ovocných plodů, nebo chytáním zvěře. Pochutnat si mohli i na koňském salámu s chlebem, topinkách s máslem a česnekem, na podplameniku,<sup>35</sup> vdolkách, nebo na naloženém tvarohu s pivem, kmínem a solí, kterému říkali hořčák.

Dobovou rozmazlenost lidí v tomto směru dokládá autor v povídce *Vosumnáct merklouskejch cherubínu*. *Lidi maj rádi ušechno nový a starý jim leckdy smerdí. [...] Tenkrát takový starosti nebejvaly, spíš co dát v polenne do hence a co večír do huby: esi bandory s podmásím, nebo smáčený ve voctový vodě, nebo kucmoch, nebo sejkory, nebo šklubánky. Ale potvory, voboje zas potřebovaly moc másla a to zas muselo zbejt' na prodej, aby bylo na nákej facalik. Ale nic nemít' a smutnej bejt' je dvojnásob zlý.*<sup>36</sup>

Vedle kysela, žebrácké polívky,<sup>37</sup> brambor, chlupatých knedlíků se zelím, nebo sejkor,<sup>38</sup> byla potravou horalů také zvěř. Například u strýčka Podzimka z povídky *Strejček Podzimku* *leckerej kluk vokusil, jak chutná pejsek a kočička, stažená urána, sojka, že mladý uránata sou jako holoubátka a jezevec že bejvá moc tučnej.*<sup>39</sup> Jezevčím sádlem lidé nikdy nepohrdli, dokonce si pro něj *ke strejčkej chodili zdaleka jako pro lík do hapatyky.*<sup>40</sup>

O lovu ryb Horáček vypráví v povídce *Jak Krakonoš s hastermanem nastrojili kouzlo*, o lovu lesní zvěře zase v povídce *Jilmáci*: *Z veverek bejvala móc chutná poliuka. Pak se maso vobralo, vosmažilo na cibulce a bylo móc fajn na kucmoch. [...] Ježka ste taky málokdo jed. Ach, to bejvala pochoutka! [...] To bylo sálla, a ta vůně, jako dyž se vepřový dýnstuje.*<sup>41</sup>

S typickou vánoční stravou se setkáváme v povídce *Vánoční poudání*. Každý, kdo žije v Podkrkonoší a jeho blízkém okolí, by se mnou jistě souhlasil, že tradice tzv. „houbového kuby,“ jenž býval v dřívější době vánočním pokrmem snad v každém stavení, se dochovala dodnes. Na Vánoce tedy *nejčastěj bejvala zapražená krupicová poliuka se sušenejma houbama, houbovec nebo jak taky někde říkaj hubanec ze*

---

<sup>35</sup> Žitná placka pečená po chlebu

<sup>36</sup> HORÁČEK, J. Vosumnáct merklouskejch cherubínu. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 16–17

<sup>37</sup> Chlebová polévka

<sup>38</sup> Krkonošské bramboráky

<sup>39</sup> HORÁČEK, J. Strejček Podzimku. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 78

<sup>40</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 78

<sup>41</sup> HORÁČEK, J. Jilmáci. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 113

suchejch, rosekanejch hub, housky, mlíka a trochy česneku. Naverch se zapil culifindou – kafištětem.<sup>42</sup> Popsána je zde také potrava chudých lidí, kteří se stravovali málo, zato sytě. Následně se štědrovečerní večere zapíjela čajem s citrónem, ke kterému se přikusovala štědrovnice, neboli vánočka, a nakonec si lidé dopřáli i šprachandu,<sup>43</sup> nebo peciválky s mákem, které *maminka smáčela do žavý vody, vobalila v sirobu a strouhaným perniku a polila škvařeným máslem*,<sup>44</sup> viz povídka **Lichej počet u stolu**.

## Škola

V nejedné povídce je zmíněno, jak to chodilo ve školách, kterým se za starejch času neříkalo nadarmo „domy kázně.“<sup>45</sup> V poudačce **Víc pláče než smíchu v jennom uzličku** jsme svědky nejen toho, že kantor *musel vydělávat tak dlouho, dokud mu hlava a oudy sloužily*, nýbrž i přísného postoje, který ke svým žákům zaujímal. *To si nemyste, že starej Schreyner byl nák klúčum pro ouchcapky! Ten dyž se vobjevil na jennom konci vesnice, do haverlantu jako dyž třelí, rozperchli se na ušecky strany. Dědek je ve škole řezal rákoskou. Jennou taky švih Jáchymka za trest pro nepozornost hranou liniáru, až malýmu hochoj kreu vytříkla.*<sup>46</sup> Ačkoliv se to Jáchymkově matce nelíbilo a u kantora se za hochu přimluvila, byla si vědoma, že *má-li z čloučka bejt' něco kalýho, musí si uštípit', že učení má kořen hořkej, ale plod sladkej.*<sup>47</sup> Ne vždy byl přístup kantora k žákům přísný. V povídce **Štětka a jiné** byl řidicí *Honzák znamenitej a haverlanti ve škole po něm zrouna fantili a do vohně by pro něj skočili. I dyž přešli do jinejch škol, k němu se uraceli a nosili mu svý radosti i starosti.*<sup>48</sup> Vztah kantora k žákům je popsán též v poudačce **Štěpař na horský břile**.

Některé děti měly s učením problémy, jiné byly vzornými žáky. Kromě jejich přístupu ke škole byl rovněž velice důležitý postoj rodičů. V povídce **Strejček t'uk velle** jsme svědky toho, že hlavní protagonista *Jostíček Boukalu byl náramně čemesnej*<sup>49</sup> *klučina*, o němž *soudružka učitelka jen a jen pěkně*, a jenž měl *na vysječení samý jennušky, až z toho byl táta celej udivenej, neboť von dyž chodil do školy, každej vo něm*

<sup>42</sup> HORÁČEK, J. Vánoční poudání. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 66

<sup>43</sup> Vařené křížaly, sušené švestky a hrušky

<sup>44</sup> HORÁČEK, J. Lichej počet u stolu. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 73

<sup>45</sup> HORÁČEK, J. Víc pláče než smíchu v jennom uzličku. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 40

<sup>46</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 39–40

<sup>47</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 40

<sup>48</sup> HORÁČEK, J. Štětka a jiné. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 173–174

<sup>49</sup> Čiperný, chtivý

*jako vo největším rochcáplikoj a zálesákoj, kerej má makovici děravou jako cennik, protože von musel už vod malička s tátou hemovat' na polišťátku za kraučetem a kozy pást' a do háje na chrůst a na šišky a na houby a pasečinu sušit.*<sup>50</sup> Přístup dětí k učení vidíme také v povídce **Dřeváči**, ve které sestra nabádá svého mladšího bratra, aby se šel učit, nebo řekne mamince, že měl zase pětku z pravopisu.

### **Kulturní zájmy horalů – ochotnické divadlo, hudba, zpěv a malování**

Jaromír Horáček věnuje velkou pozornost divadelním ochotníkům. O tom, že tomu tak skutečně je, svědčí již první povídka, jejíž název zní **Divallo, bóže, to byla krása!** Čtenář se zde dočítá o divadle ve Vysokém, jehož počátky sahají do roku 1790, a zároveň je obeznámen s rozdílem mezi divadlem ve městě a na vesnici.

V poudačce **Muderlanti** se čtenář seznamuje s postavou pana Kubáta z Kukaně nad Mrklovem, který nejenže uměl, nač si kdo vzpomněl, ale také dělal režiséra v ochotnickém divadle. Stejně tak měl ve svém srdci divadlo i jeho bratr Francek, *třeba musel půl hodiny se škrábat' dólu do rokle do zkoušky a potmě s lucernou zas nahóru.*<sup>51</sup> Vedle Kubáta a Francka je zde zmíněn také benecký divadelník Bedřich Hakl, který by *pro vochoťníky dal život a maloval jim i kulisy.*<sup>52</sup>

Oblibu divadla mezi lidmi autor dokládá i v povídkách **Štětka a jiné, Vosumnáct merklouskejch cherubínu** a **Na zkušenou**. Jinak tomu není ani v povídce **Není ochotník jako Pajla ochotník** z knihy *Nic kalýho zpod Žalýho*.

V životopisu Jaromíra Horáčka jsem se v souvislosti s dirigováním mrklovského zpěváckého sboru, o němž vypráví v povídce **Vosumnáct merklouskejch cherubínu**, zmínila i o zpěvu, který byl oblíben nejen mezi dětmi a mladými lidmi, nýbrž také mezi staršími.

Beze zpěvu se neobešly ani koledy, ze kterých se děti vracely s nadílkou, jež obsahovala krajíce chleba a vánočky, jablka, sušené hrušky a švestky. Vánoční písně se objevují ve dvou povídkách. První z nich se jmenuje **Víc pláče než smíchu v jennom uzličku**, další pak **Lichej počet u stolu**.

<sup>50</sup> HORÁČEK, J. Strejček t'uk velle. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 96

<sup>51</sup> HORÁČEK, J. Muderlanti. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 24

<sup>52</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 26

|                                   |                               |                                                    |
|-----------------------------------|-------------------------------|----------------------------------------------------|
| <i>Co sem se letos natěšil,</i>   | <i>Poslala mě moje žena</i>   | <i>Pro mandle a pro rozinky</i>                    |
| <i>na ten bóží štědrej večír,</i> | <i>pro koření do Bydžova,</i> | <i>musel sem jít do Studýnky,</i>                  |
| <i>že se najím štědrounic,</i>    | <i>pro kvasnice do Paky,</i>  | <i>do Verchlábe pro papír,</i>                     |
| <i>neužil sem z toho nic.</i>     | <i>neb u nás byly drahý.</i>  | <i>byl to merzutej špacír. [...]</i> <sup>53</sup> |

Koledníci bývali většinou nejchudší lidé, o čemž svědčí další vánoční píseň ve stejnojmenné povídce. Koledovat chodili zpravidla již před Štědrým dnem, poté na Boží hod i na Štěpána.

Hlasy pěveckých sborů se velmi často rozléhaly i v sálech kostelů, viz povídka **Stavenskýho Mařinče**. Kancelist si túze zakládal na tom, že byl kostelní zpěvák. Tetka byla náramně nábožná. Von dobře věděl, že se jí moc zauděčí, dyž bude v neděli vyzpěvovat' na mříčenským kóru.<sup>54</sup> Také ve školách se to beze zpěvu neobešlo. V povídce **Štěpař na horský bříle** vzpomíná varhaník Adolf na pana učitele Šíra, který je naučil svou zamilovanou písničku.

Hudbě a hudebním nástrojům se Horáček věnoval také v poudačce **Věchejteck muzikanckejch trampot**. Kapelnici sou vybíraví, lidi eště víc. Vyučíte se na trombón – a to není jen tak, to uši sousedu už něco zkusej! A kapelník jako naschvál má už trombónisty zrouna čtyry, náramně si lebedí, jakej má nátisk a fajnový troubení. Furt vám předhazuje, dybyste jako rači foukali kontrabas, to že je přeci trumpet, nebo potřebuje valdhornu. Koupíte si klárlinet a za chvíli máte v rodině a v baráku vzbouření, že to vaše hnikání poslouchat' nebudou a nebudou, diu že vás nevystěhujou jako klec s drozdem za stodolu, diu že vás nežalujou pro těžký ublížení na těle.<sup>55</sup> Ve stejnojmenné povídce dal prostor také pohřbům, k jejichž obřadům muzika zkrátka patří.

Nejen ochotnické divadlo a zpěv, ale i malování bylo velmi často oblíbenou činností horalů. Lidé, jejichž zálibou bylo právě kreslení, zachycovali na papírech především malebnou krkonošskou krajinu. Jinak tomu není ani u Józefa z povídky **Na**

<sup>53</sup> HORÁČEK, J. Lichej počet u stolu. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 73–74

<sup>54</sup> HORÁČEK, J. Stavenskýho Mařinče. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 128

<sup>55</sup> HORÁČEK, J. Věchejteck muzikanckejch trampot. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 195–196

*zkušenou, jehož štěstím ve volnejch chvílích bylo, dyž měl čistej list papíru a moh se voddát svý zálibě.*<sup>56</sup>

Malířem byl i Lojza Muška, známý domácí malíř, ačkoliv *si myslel, že nemá vod akademickýho túze daleko*, a pan Hron, *vopraudinskej školenej malíř*,<sup>57</sup> který se stal slavným díky svým obrázkům, jež zpeněžil v Praze. O příběhu Lojzy Mušky, pana Hrona, malířů Cíny Jelínka a Oty Bubeníčka, se dočítáme v povídce **Muderlanti**.

Zruční malíři své uplatnění našli i v oblasti divadla, a to především ve chvílích, kdy divadelníci potřebovali nové kulisy. V povídce **Ani pro chloubu, ani pro troubu d'ál dekorace k divallu malíř pokojů Strížek z Hrabačova**, který *taky maloval lidem všelijaký alpský krajinky s lodičkou na jezeře nebo Jeníka s Mařenkou z Prodaný na firhaňky*<sup>58</sup> do voken.<sup>59</sup>

### **Zvyky a tradice**

Zvyky a tradice jsou nedílnou součástí našeho života. Doprovází nás téměř v každém ročním období, ať už se jedná o Velikonoce na jaře, Dušičky na podzim, kdy uctíváme památky zesnulých, nebo svátky vánoční, které nás doprovází i při čtení *Kerkonošských muderlantů*. V povídce **Vánoční poudání** se dočítáme nejen o svátku svaté Barbory, jejíž tradice se zachovala dodnes, nýbrž i o jiných zvyklostech. *Perní děcká nadílka bejvala už 4. prosince na sv. Barboru. Říkali tu, že chodí „Štědrá bába“. Ach, ty svatá mučennice, čechmanti uědí, proč z tebe uďáli starou bábu! Ale ta ponejvíc nadělovala jen do punčoch za voknem, pár jablíček, sušený hrušky nebo slívy a ňákej voříšek, tak co dům dal, a rohcáplikum trá jen kamení nebo uhlí.*<sup>60</sup>

Další tradicí, která následuje a trvá dodnes, je den svatého Mikuláše, muže v dlouhém bílém plášti se sněhově bílými vousy na obličejí a berlou v ruce. Doprovázen bývá zpravidla skupinkou hrůzných čertů s hodným andělem, který ukázněným dětem rozdává nadílku. *Po Barboře přišel Mikoláš, někdy i s andělem a čertem. Po Jilemici je taky někdy vozil kočí z Jeriouska na saních, tolik měli ušelijakejch zákazniku. To bylo strachu z těch nebešťanu v malým publiku! V pořánným vejprasku viděli tenkrát naši*

<sup>56</sup> HORÁČEK, J. Na zkušenou. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 72

<sup>57</sup> HORÁČEK, J. Muderlanti. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 24

<sup>58</sup> záclonka na okně

<sup>59</sup> HORÁČEK, J. Ani pro chloubu, ani pro troubu. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 16

<sup>60</sup> HORÁČEK, J. Vánoční poudání. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 63

*votcové móg často nejspolehlivější cestu k spasení malejch skotáku a tak je viksovali už ráno na celej den do foroty. A taky čertoj prozradili kdejakej řích a ten ho vymaloval říšníkum nelítostně na zadečky.*<sup>61</sup>

S každým svátkem jsou spojené také určité zvyklosti. Některé se uchytily a lidé je vykonávají dodnes, jiné upadly v zapomnění, nebo se s nimi setkáváme jen zřídka. O takovýchto zvycích se však můžeme dočíst v různých literárních dílech. Stejně tak je tomu v této povídkové knize, kde se čtenář seznamuje s trháním třešňových proutků. Lidé věřili, že pokud třešňová větvička, lidově nazývaná barborka, vykvete do Štědrého dne, dívka se do roka vdá. *Tenkrát musely stačit' laciný radůstky. Děti si nařezaly na Barboru svazeček třešňovejch proutku a daly je do tepla nad pec vody, aby jim do Štědrýho dne vykvetly.*<sup>62</sup>

Běžné byly také manuální práce, mezi něž patřila práce se dřevem, nebo předení, se kterým dívky začaly ihned po svatém Martinovi. Přástky se pořádaly ve velkých světnicích, kam se vešla spousta děvčat se svými kolovraty. O takzvané Dlouhé noci, která nastala 23. prosince, spolu dívky trávily čas do půlnoci. Do desáté hodiny předly, poté pomáhaly s úklidem stavení, se strojením vánočních stromků či s pečením koláčů.

O Vánocích nesmí chybět ani tradiční betlém, jinými slovy jesličky, zobrazující narození Ježíše Krista. S tvorbou betlémů se pojí především jméno významného ředitele dívčí školy Jáchyma Metelky, o němž jsem se zmínila v první části této práce. Metelka na svém mechanickém betlému pracoval celých třicet let, přesněji od roku 1883 do roku 1913, a jeho dílo funguje v jilemnickém Krkonošském muzeu i v dnešní době. Není divu, že mu Jaromír Horáček věnoval v této povídce pár slov. *Někde taky ve vánočním čase rouběj betlemem celou seknici kolem dokola [...] Mnohý betlemy sou „chodící“, jako u Poláčku v Jilmě, kde se pohybujou figurky na pásu. Ale esi vám mužů vopraudu poradit', děte se pod'vat' na Metelku betlem do Kerkonošskýho múzea v jilemickým zámku. To zas něco uvidíte!*<sup>63</sup>

Dalším zmíněným symbolem je vánoční stromeček. *Vánoční stromek se u nás vžíval po německým uzoru před šedesáti až vosumdesáti lety. Dřiu byly jen jesličky.*

---

<sup>61</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 64

<sup>62</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 63

<sup>63</sup> HORÁČEK, J. Vánoční poudání. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 65

*Strejček Józef Kováru z Roztok zpomíná, že za svý mládí jenom jennou pamatuje, že mu jeho štyry svobodný sestry jako nejmladčímu vystrojily vo vánocích stromek. Pouěsily na něj pár jablíček, vořechu a zázvorek. Měl z něj náramnou radost, až mu bylo do breče. [...]*<sup>64</sup>

S vánočními zvyky a tradicemi se setkáváme také v povídce **Lichej počet u stolu**. Bejvalo zvykem v domácnostech, že hospodyně vomyla pollahu a prostřela na ni dlouhou žitnou slámu, aby se hned zas neumazala. Před Štědrým dnem se sláma smetla i s nanošeným prachem a ku podivu, pollaha zůstala hezky čistá.<sup>65</sup> Také u štedrovečerní večeře se dodržovaly určité tradice. Jednou z nich bylo jedení večeře z jednoho pekáče, aby se rodina i v následujícím roce držela pohromadě. Dalším zvykem, jež dodržovaly především mladistvé a nezadané dívky, bylo házení bačkorou. *Že bylo pět cír, nechybělo ani zjedavosti, kam se vodbudou. A tak holky házely po večeři bačkorou a venku naslouchaly, vodkud se vozve pes.*<sup>66</sup> Ve stejnojmenné povídce se opět setkáváme také s tvorbou betlémů. Jinak tomu není ani v povídce **Dřeváči**.

### Spiritismus a pověry

Víra v posmrtný život se objevila v povídce **Pouto majetku**. Ačkoliv veškerou špatnost venku i v obydlích dělali chlapci z okolních chalup, Krofová spolu s Tryznovou věřily, že duchové existují. Lidí, kteří v duchy věřili, *bylo v okolí plno. Kázal proti nim v neděli katolickej falář, kázal i evanjelickej pastor, ale ušechno marný, bylo jich čím dál víc.*<sup>67</sup> Dokonce se našli tací, kteří duchy vyvolávali záměrně, neboť chtěli vědět, zda mohou alespoň po smrti věřit v lepší život. *Snad si ani nepomysleli, jakěj by to byl hroznej trest pro člouěka, dyby měl vidět do svý budoucnosti a často se trápiť uědomím, co ho v životě čeká.*<sup>68</sup> O tom, že se tenkrát eště moc dalo na strašilla a pouěry,<sup>69</sup> vypovídá rovněž povídka **Strašillata**.

Jaromír Horáček dal ve svých povídkách prostor i pověrám. Příkladem může být poudačka **Novoroční rozjímání**. Lidé věřili, že když potkají kominíka a chytí se za

---

<sup>64</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 66

<sup>65</sup> HORÁČEK, J. Lichej počet u stolu. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 71

<sup>66</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 73

<sup>67</sup> HORÁČEK, J. Pouto majetku. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 209

<sup>68</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 209

<sup>69</sup> HORÁČEK, J. Strašillata. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 84

knoflík, budou mít v budoucnu štěstí. *Třetím kolanníkem bejval kominik. Vodjakživa byl vosobou považovanou, ba co poudám, při slouě „kominik“se lidi hnedka blaženě hemili. Byl i nad mlynáře, protože: „Mlynářičku, tiše, tiše, černým po bílým se píše!“ Dyž se s ním lidi potkali, už se chytali za knoflík a něco kalýho si přáli. Důčata si na něj moc rády šláhly – pro štěstí.*<sup>70</sup>

### Zvyky a zlozvyky horalů

Horalům se nevyhýbaly ani nešvary, které byly velmi často příčinami hádek s jejich nejbližšími. Svě o tom věděla například postava Amálie a jejího milého Flóriána Sternádka z povídky *Von ten kosa není kosa. Jen dyby neseďal furt na Rezku, a co lehko vyděl, zas neprochlastal v rezkovačce. Půl života by v hospodě proseděl a vo kartách mluvil i ze sna.*<sup>71</sup> Rád vysedával po hospodách i Banda Karban z povídky *Banda Karban*. Do hospody si lidé zašli bez ohledu na to, zda měli dostatek peněz, či nikoli, viz povídka *Kalcouský stavy na hambalkách*, kde Stefan nařikal na kšefty jako ušichni náklannici, ale v hospodě poseděl a pil pivo po třetinkách, aby mu nezvětralo. Vypil jich padesát za večír.<sup>72</sup>

Vysedávání po hospodách tolerovaly ženy svým mužům jen do určité chvíle. V povídce *Ďoubouka se spráhla s čertem* jsme svědky nečekaného jednání. Žena se vydala za mužem do hospody, kde si přede všemi objednala pár panáků. Když před ní stál již třetí panák, *Lojza se neuderžal, zaplatil a byl vyléčenej oupelně ze svý nemoci*. Uvědomil si tak, že by *taklenčky tu jejich chaloupku křížalku pojennou propili!*<sup>73</sup> Ne vždy však byli lidé rozumní jako Lojza. V povídce *Zamilovala se do tanečnicka* žena chodila s mužem po putykách, aby ho uhlídala. *Halt Jirku si byl jistej, že mu už holubice z pazouru nevyletí, a taky berzy po svarbě co vyváděl, to vyváděl, chlastal a karty mastil, dokonce i jiný si namlouval.*<sup>74</sup>

Rozepry vznikaly v rodinách i kvůli kouření. Hádky s rodiči často změnily chování hlavních protagonistů, kteří se po konfliktech uzavřeli do sebe. Jiné to nebylo ani v případě Jarka z povídky *Tři vojanský lásky*.

<sup>70</sup> HORÁČEK, J. Novoroční rozjímání. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 102–103

<sup>71</sup> HORÁČEK, J. Von ten kosa není kosa. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 194

<sup>72</sup> HORÁČEK, J. Kalcouský stavy na hambalkách. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 25

<sup>73</sup> HORÁČEK, J. Ďoubouka se spráhla s čertem. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 95

<sup>74</sup> HORÁČEK, J. Zamilovala se do tanečnicka. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 156

## Povahové rysy horalů

V mysli některých lidí se zrodila i touha po majetku. Nabýt jmění se snažili různými cestami. Příkladem může být povídka *Stavenskýho Mařinče*, kde je dívka nucena provdat se za bohatého ženicha, ačkoliv ho nemá ráda, nebo poudačka *Málem přivella šoféra do maléru*, kde prahne postava Matouše po majetku tak moc, že jde veškeré truchlení po mrtvé babičce zcela stranou. Dědictví po švagrovi se nemohl dočkat ani Lojza z povídky *Řeznici*. „*Myslím, že tak do večera! Dýl to tervat' nebude!*“ – *a koukal vytervale po nemocným. Ten s námahou velkou vysterčil eště zadek zpod peřiny a řek hezky nahlas: „Ty bys mně taky moh, Lojzo, tentononc políbit'!“* – *a to byly jeho poslénní slova.*<sup>75</sup> Rovněž v povídce *Lická závist* jsme svědky toho, jak dychtivost po majetku mění charaktery lidí k horšímu a kolik nenávisti dokáže vyvolat i v dříve milující se rodině.

Lidé se nestyděli okrást jeden druhého ani na veřejnosti před zraky přihlížejících, viz povídka *Na zkušenou*. *Někdo ze stojících se zachomerstal a urazil do souseda, kerej právě přepočítával dromný peníze. Rozleh se jasnej cinkot jako dyž kroupy padaj. Dvacetníky se kutálely na ušechny strany a lidi se za níma lačně verhali jako za kořistěj.*<sup>76</sup>

Lidem v Podkrkonoší se nevyhnula ani touha zkusit loterii a stát se bohatším. Své štěstí ve hře zkoušeli bez ohledu na to, jak hra dopadne a jak moc se zadluží, viz povídka *Šimek Bubnař*.

Hádání čísel si lidé usnadňovali různými způsoby. O tom, že jsou horáci opravdu kreativní, se čtenář přesvědčí v povídce *Jen to klepnout' – bude spart'ak*, viz citace: „*Chytám nejlepčí numera do športky. Starej mně na to ud'ál >>kolo štěstí.<<*“<sup>77</sup> Přesto, že měla tetička na sázení čísel stroj, který by jí záviděl nejeden hráč, za celého půl roku, kdy doma zkoušela sázet, si na to nevsadila ani krejcárek. Šlo-li o loterii, často si lidé dělali různé naschvály. Nejednou se stalo, že byla výherní čísla sázkaři úmyslně podstrčena, stejně tak, jako tomu bylo v téže povídce u postavy šenkýře.

<sup>75</sup> HORÁČEK, J. Řeznici. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 264

<sup>76</sup> HORÁČEK, J. Na zkušenou. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 87

<sup>77</sup> HORÁČEK, J. Jen to klepnout – bude spart'ak. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 359

Vedle lakoty a touhy po majetku se u chudých lidí objevovala také skromnost a velkorysost. Jedinec, jako by měl sám hodně, rozdělil se s rodinou, o co jen mohl, viz již zmíněný Josef Matějasek z povídky **Na zkušenou**. „*Máš dobré srdce, to je také cenný dar boží,*“ *těšil ho kněz. Šláh do kapcy, vytáh šrajtofli a vylovil z ní pětku. „Tu máš za obrázek.“ Hoch se celej vylekal, to přec nemůže vod velebnýho pána uzít, jakžiu neměl takový peníze v ruce. Byl celej zmatenej. „Prosím, to – to já ne – nemůžu uzít. Dyt’ to je jen vejkes a já to ani eště kale neumím. Prosím, to je moc peněz, co by mně řekli doma?“ Ale páter terval na svém. [...] Vtisk mu pětku do kapcičky a vysterčil ho za dvěře. Dyž hoch uháněl z fary, plakal a v selzách se samým štěstím smál. Nes rodičům perní pětku, kerá jim přišla túze vhod a na chvíli zaplašila bídu, ve kerý žili.*<sup>78</sup>

### Autobiografické prvky

Již v životopisu Jaromíra Horáčka jsem se zmínila o povídce **Vosumnáct merklouskejch cherubínu**, ve které čtenáři vypráví o tom, jak se stal dirigentem mrklowského zpěváckého sboru.

S autobiografií jsem se setkala také v poslední povídce **Nejnouější, nejkratčí, skoro do breku**. „*Eště byste si něco přál?*“ „*I čechmanta, to už by tak bylo skoro ušecho. Ale depak je ten pan Horáček, co píše to poudání do Nový horský usi?*“ „*Něco mu chcete?*“ „*I čechmanta,*“ *poudá zas Bulušek, „jen bych ho náramně rád poznal.“ „Bohužel, ten tady není. Našel byste ho na školským odboru.“ „To je škoda, to je škoda,*“ *usmívá se děda šibalsky. „Já bych ho vopraudu rád poznal.“*<sup>79</sup>

### Různé reálie

V obou knihách se setkáváme také s faktickými informacemi. V povídce **Divallo, bóže, to byla krása!** je zmíněna divadelní hra „*Vina*“ od českého spisovatele Jaroslava Hilberta. V souvislosti s divadlem nezapomněl ve stejnojmenné povídce ani na českého jazykovědce a vysokoškolského profesora Františka Jílka-Oberpfalcera a jeho knihu *Jak žili naši otcové. A přeci tu je láska k divallu velká. Dyt’ ve Vysokým hrajou vochoťníci divallo už vod roku 1790. A pan profesor Jilek nám tak pěkně popsal*

---

<sup>78</sup> HORÁČEK, J. Na zkušenou. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 73–74

<sup>79</sup> HORÁČEK, J. Nejnouější, nejkratčí, skoro do breku. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 255

začátky v knize „*Jak žili naši otcové.*”<sup>80</sup> O vysokém ochotnickém divadle s nejstarší tradicí v české republice se zmiňuje také v poudačce *Není ochotník jako Pajla ochotník.*

V povídce *Štěpař na horský břile* je jedním z protagonistů regionální buditel a spisovatel Josef Šír. Mimo jiné je zde zmíněn i jeho román *Msta. Přes čtyřicet let už vodpočívá na roztockým řbitůvku kantór všeu měl, spisovatel Josef Šír, branskej rodák. Bylo by mu už hezky přes stouku, ale na perstech byste spočítali, kolik je těch, na kerý naši lidi uzpomínaj s takovou láskou i ouctou, jako na něj. V Hořeštěpancích a i v Roztokách sou po něm pomenovaný školy, na ronným domě i na Jindrouě skále pod Beneckem mu zasadili pamětní desky [...]*.<sup>81</sup> V souvislosti s Josefem Šírem je zde připomenut rovněž vrchlabský nakladatel Josef Krbal. *Dyž začal po letech prostej písmák, železničář Josef Krbal ve Verchlábi vydávat Šírovy spisy, nechtělo se ani ujěřit, co toho ve svém životě při uší velký lopotě napsal, a naši lidi rádi četli.*<sup>82</sup>

O Šírovi se můžeme dočíst také v povídce *Vánoční poudání.* Pár vět je v této poudačce věnováno též tvůrci mechanického betlému Jáchymu Metelkovi. *Ale esi vám mužu vopraudu poradit, děte se pod'vat' na Metelku betlem do Kerkonošskýho múzea v jilemickým zámku. To zas něco uvidíte! Dál ho pan řiditel dívčí školy, kerej pocházel z houslařský rodiny ze Sklenářic, potomek paseckýho kantora, vo kerým píše pan Rais v Zapadlejch uvlastencich. Tam dělaj darounici až trojí pohyb, muzikanti hrajou koledy, andělé na nebi muzicírujou, kukačka kuká, voučičky se pasou a ušelíjaký řemesníci dělaj práce, jaký už nnes neuhlídáme!*<sup>83</sup>

V povídce *Jilmáci* se Horáček zmiňuje o povodních, které městečko sužovaly především v období zimy. Dokazuje tak, že i potok Jilemka umí být nebezpečný živel. Povodně však nebyly jedinou katastrofou, která městečko trápila. Z historie Jilemnice i z povídky *Ušecká sláva a čest vobětavejm požárníkum!* je patrné, že město několikrát zachvátil i požár, jenž za sebou zanechal obrovské škody. [...] „*Dům tento vyzdvižen je v novej L. P. 1788 vod Franze Gezdivskýho, mistra tesařskýho. Ten čas miestečko Gilemice bylo navštíveno velkým pádem vohně, vod kerýho 114 domu lehlo popelem.*

---

<sup>80</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 10

<sup>81</sup> HORÁČEK, J. Štěpař na horský břile. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 118

<sup>82</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 130

<sup>83</sup> HORÁČEK, J. Vánoční poudání. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 65-66

*Voheň vyšel o druhé hodině s polenne domu voskáře ...“*<sup>84</sup> Jako člen jilemnického požárního sboru Horáček dobře věděl, že *vohňu bejvalo dost, dokud celá Jilemice kolem dokola bejvala vobklopená samejma stodolama – u Mládkovy fabriky, u špitálku, u vobecní cihelny, u dvora v Jilmě, u Ježku a nad Paulikovou kovárnou i sem tam po městě a pod Kozincem.*<sup>85</sup> Vznik ohně byl často způsoben dřevavým komínem, nebo rozpálenou troubou. Založen však býval i kvůli nepozornosti lidí, kteří nedbali na nedopalky cigaret, nebo sirek. O tom, že *je voheň neřád, dyž se pustí z vočí a dobře se nehlídá,*<sup>86</sup> se můžeme počíst v povídce ***Ušecká sláva a čest vobětavejm požárníku!*** Ne vždy však měli oheň na svědomí lidé. Nejednou se stalo, že požár vznikl během bouřky. V povídce ***Dyž uhodí, není nad trombón,*** je čtenář svědkem nešťastné události, kdy *blesk sjel do lípy, přeskočil na vopřenou hrázku, s ní do žlabu Zemanovy chalpy, do síně a po skobách ve stropě, jen se z vomítky koptilo, do chliva, voknem ven a do země.*<sup>87</sup> Také Tryznovce z povídky ***Pouto majetku*** shořela chalupa při bouři.

V povídce ***Kalcouský stavy na hambalkách*** se Horáček zabývá výstavbou železničních tratí. *V sedumdesátech letech si slaunej rakouskej erár vzpomněl, že tu povede vod Semil na Jilemici, na Verchláb a Trutnou dráha,*<sup>88</sup> což se ovšem nelíbilo obchodníkům, kupcům a formanům, kteří by kvůli tomu přišli o peníze. Při samotné výstavbě dráhy však *mnoho kalcu zanechalo práce a mladý, starý, ušechno se to hernulo na staubu, kde byly lepčí vejdelky.*<sup>89</sup> Železnice funguje dodnes a cestující tak *musí ulakem púl sjeta vobjíždět přes Paku do Semil.*<sup>90</sup>

V poudačce ***Ani pro chloubu, ani pro troubu*** jsou zmíněni významní malíři František Kaván, jenž je *dnes považován za jednoho z našich nejslavnějších krajinářů,*<sup>91</sup> a Jaroslav Skrbek.

Zajímavostí je také vznik znaku města Vysokého nad Jizerou, na němž je vyobrazen uhlíř Havlas Pavlata spolu s medvědem, o kterém se dočteme v první povídce knihy *Nic kalýho zpod Žalýho*, jejíž název je ***Pěkný pozdravení.*** Kromě

<sup>84</sup> HORÁČEK, J. Ušecká sláva a čest vobětavejm požárníku! In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 154

<sup>85</sup> HORÁČEK, J. Ušecká sláva a čest vobětavejm požárníku! In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 156

<sup>86</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 162

<sup>87</sup> HORÁČEK, J. Dyž uhodí, není nad trombón. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 166

<sup>88</sup> HORÁČEK, J. Kalcouský stavy na hambalkách. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 18

<sup>89</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 19

<sup>90</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 19

<sup>91</sup> HORÁČEK, J. Ani pro chloubu, ani pro troubu. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 16

vysockého znaku je zde zmíněno také město Jilemnice nebo Štěpanický hrad, s jejichž založením je spojen staročeský šlechtický rod Valdštejnů. *A hned taky vystauěl na jennom hybličku Štěpanckej hrad a hluboko pon nim v jilmovým háji Jilemici.*<sup>92</sup>

## Charakteristika postav

V povídkových knihách vystupují prostí venkovští lidé, s nimiž Jaromír Horáček seznamuje čtenáře pomocí vnější a vnitřní charakteristiky, která přibližuje nejenom vzhled postav, nýbrž také jejich zájmy a povahové vlastnosti. Oba typy charakteristiky jsou v poudačkách zastoupeny téměř rovnocenně. Protagonisté i některé z vedlejších postav jsou představeni v mnoha případech nejprve vnitřní charakteristikou, se kterou se setkáváme už při zmínění jména, následně až vnější, viz povídka **Rouhač**. *Nácek Volechu na Račanech byl móc dobře vychovanej člouěk, kerej byl už vod mládí vedenej k práci a bázni bóží [...] až měl vod samýho hemování a hlauně vod trakaře celý ruce vytáhaný až po kolena, nohy berlavý, chůzi jako starej dragoun a žlutej vobličej kost a kůže. Taky to honně d'ála prázná huba.*<sup>93</sup> Horalům se však autor věnuje v každé povídce zcela odlišně. V některých poudačkách je líčí podrobně, v jiných je pouze načrtává a zmiňuje se o nich jen okrajově, čímž dává prostor čtenářově fantazii. Horáček nevěnuje příliš prostoru popisům lidí, kteří nejsou protagonisty jednotlivých příběhů.

Literární postavy, především hlavní, mají ve většině případů svá jména, jež jsou někdy úplná, jindy pouze částečná, viz *Jáchym Chertku*, *Lojza Mušku*, *Francek Jechu*, pan *Hron*, jeho bratr *Francek*, *Brychta*, strejček *Podzimku*, *Paulina*, aj. U vedlejších postav tomu tak být nemusí. V případě, že jsou bezejmenné, označuje je autor buď povoláním – *myslivec*, *kněz*, *doktor*, *falář*, *kancelist*, *mistrová*, nebo dle jejich stáří – *baba*, *dědek*, *mládenec*. Velmi často však Horáček uvádí jak jméno, tak i povolání nebo místo bydliště, viz *řezník Koterba*, *kovářskej mister Tonin Koláru*, *kominik Hanuš*, *stará Ulryška*, *starej Francek Stavenskejch*, *starej souce Prášil*, *bába Novotnejch*, *děda Matějásku – dámskej krejčí*, *se slepou babičkou – starou Vackovou*, *hluchá Francka*, *Kubát z Kukaně nad Merklovem*, *starej hospodář Alois Bulušek z Valtěřic*, *starej Sternádek ze Zdůlně nad Merklovem*. V poudačce **Šimek Bubnař** je čtenáři dokonce

<sup>92</sup> HORÁČEK, J. Pěkný pozdravení. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 9 – 10

<sup>93</sup> HORÁČEK, J. Rouhač. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 118

vysvětleno, proč se protagonistovi říkalo Bubnař. Jeho jméno nebylo odvozeno od ničeho jiného než od bubnování, kterému se věnoval v mládí.

Zcela výjimečně můžeme postavy rozpoznat dle jejich mluvy. Příkladem může být promluva Nácka Volecha, který šišlá, neboť je ve svých čtyřiceti letech téměř bezzubý. *To já ši eště do žejmy nákou tu forotičku přinešu. Mám vyhlínnutou moč fajn šoušku. Š hajným šme jenna ruka, von už vočko žamouří.*<sup>94</sup>

Postavy mají kladné i záporné vlastnosti. Někteří horalové jsou pracovití, poctiví, zdatní, důvěřiví a štedří, jiní jsou líní, chamtiví, tvrdohlaví nebo pomlouvační a často se tak dostávají do sporu s druhými lidmi.

V poudačce *Novoroční rozjímání* můžeme být svědky i toho, že na člověka mohlo být nahlíženo zásluhou povolání také jako na symbol, např. štěstí, viz postava kominíka. Setkat se můžeme i s postavami, které trpí tělesným postižením, jako je slepota, kvůli níž jsou jedinci odkázáni na pomoc druhých.

## Přiblížení prostředí

Hodně prostoru věnuje autor v obou povídkových knihách také popisům podkrkonošské krajiny. Již v první povídce knihy *Nic kalýho zpod Žalýho*, jejíž název je *Pěkný pozdravení*, čtenáře seznamuje s krajem pod Žalým. *Vítám vás do našeho podhůří pod Žalým a Kokerháčem neboli Kotlem. Kokerháč mu říkaj víc tam vod Vysokýho; snad proto, že dlouho z jara kokerhá eště jako bílej kohout daleko do sjeta a viděj ho až vod Přelouče a vod Prahy, dyž je nebe pěkně vypoklízený. Kotel ho zas spíš menujou u nás vod Jilemice, poněvác v Kotelskejch roklich má Krakonoš svou kuchyň a mý mu do ní zrouna zeulujeme a vidíme, jak tam bere večír míru na knelliky. [...]* *Sněžku bysme taky vid'ali, dyby nám starej usellik Žalej nebradil. Musíme do Studence nebo na Klimentu kopec, máme-li tam dohlínnout.*<sup>95</sup>

Horáček v povídkách popisuje nejen krajinu Podkrkonoší, ale i okolí, které bylo z horských kopců a luk vidět široko daleko, viz povídka *Pouto majetku*. *[...] nenašli byste krásnějšího koutku mezi lesama s dalekou pod'vanou na Kumburk, Tábor,*

<sup>94</sup> HORÁČEK, J. Rouhač. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 120

<sup>95</sup> HORÁČEK, J. Pěkný pozdravení. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 7–8

*Kozákou a daleko do kraje.*<sup>96</sup> S popisy krajiny již vzdálenějšího okolí se setkáváme např. v poudačce **Dyž uhodí, není nad trombón.**

V obou knihách jsou zachycena i všechna roční období, během kterých krajina nabývá různých podob. Ať už bylo léto, kdy *Lhotka usínala v dusným červencovým večeru a uzduch moh zrouna krájet' a ušechno živý umllívalo únavou po prahnoucích letních dnech, neboť hrůzu neděl už nepršalo, prameny vysýchaly a stunny byly poloprázdný,*<sup>97</sup> podzim kdy *bylo vopraudu podařený babí léto,*<sup>98</sup> nebo zima, kdy *bylo na Benecku sněhu až po třechu,*<sup>99</sup> horalové se museli vypořádat se vším, co změna počasí přinesla.

O tom, že to lidé žijící v horách neměli mnohdy lehké, svědčí například povídka **Pěkný pozdravení.** *Víte, co je naše největší pamětihonnost? Že tu máme půl roku zejmu a půl roku zimu. V tý perní půlce je nejhůř, dyž se Krakonoš rochčertí na lekreaty. Sou moc cacný, a dyž se usnuknou, nedaj mu ani ve sněhu pokoj. [...] Dyž ho rapel popanne, začne zuřit' a tak tu svou zahrádku vymetá, diu nás tady neudusí. [...] Cák Vý v Praze, Librci nebo Hradečku, Vý si v zejmě chodíte hezky po holejch ulicích, nanejvejš sem tam někdy náká ta šprachtanice. Ale my musíme každý ráno dlabat' z chalpy tunel! Přide futeř, že není svýho sjeta znát', něco napadá z Petrovy peřiny, něco se třech, vostatek přiherne vokresní pluh na barák a vý se, kertice, vyškrábejte, jak chcete, ze svejch berlohu! Ať vám jen tak pro nic za nic neříkaj „kolíbka českýho lýžarství!“*<sup>100</sup>

Ve stejnojmenné povídce se dočteme i o tom, jak to na horách vypadalo s příchodem jara. *Dyž tak z jara přide vodměk, sluníčko poklízí a nejdříu na bahnech dělá kopno, panečku, to se maj haverlanti! Hnelle samej mlejnek klapálek, samá vonní stauba a rymniček, řehťačky, klapačky a pomlázky. Louky sou jako houba nacucaný a na nich stáda bledulek, vyšňořenejch na velkonoční muziku.*<sup>101</sup> Krásy podzimu jsou zachyceny například v povídce **Vo neposlušnejch zvířátkách** nebo v poudačce **Splašenej vůl.**

<sup>96</sup> HORÁČEK, J. Pouto majetku. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 207

<sup>97</sup> HORÁČEK, J. Dyž uhodí, není nad trombón. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 163

<sup>98</sup> HORÁČEK, J. Brychta Tasemnice. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 49

<sup>99</sup> HORÁČEK, J. Vagónovej Petřík. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 249

<sup>100</sup> HORÁČEK, J. Pěkný pozdravení. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 8

<sup>101</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 8–9

## Dějová výstavba textů

Náměty, které tvoří základy příběhů, sbíral Horáček během života. Čerpá tak ze svých vzpomínek, kdy zmiňuje i vlastní zážitky, nebo z vyprávění druhých.

Příběh každé poudačky se odehrává v minulosti, viz: *Už je tomu moc dávno, co měli ve Lhotce perní novou tříkačku a vystauěli si pro ni taky hnedka zbrojnici u školy a hospody [...]*,<sup>102</sup> a je zaměřen na určitou tematiku, díky které je čtenář seznámen se životem horalů v dřívější době. Dozvídáme se o podkrkonošských zvycích a tradicích, o stravě, která je pro tuto oblast typická, o zábavě, jíž si horalové krátili chvíle, a v neposlední řadě je nám představena také oblast Podkrkonoší.

Každá historka začíná úvodem, ve kterém je čtenář seznámen se stářím příběhu, s prostředím, řemeslem, nebo třeba s postavou, zkrátka s tím, čemu se autor bude dále věnovat, viz: *Voheň, to bejvala vodjakživa bůží metla, kerý se lidi nejvíc báli [...]*<sup>103</sup> Následuje vyprávění jednoduchého vlastního, nebo převzatého příběhu, v němž mnohdy dochází ke konfliktu postav, ke zdolání překážek, či k vyřešení některého problému apod. Texty Horáček obohacuje a zpestřuje dialogy postav, různými reáliemi, rýmy, příslovími, oslovením čtenáře apod.

Děj jednotlivých povídek se odehrává na konkrétním místě, např. doma, ve škole, v lese, a v určitou dobu – přes den, v noci, na jaře, v zimě apod. S epickou složkou se prolíná zároveň neméně důležitá složka lyrická, pomocí které autor charakterizuje prostředí Podkrkonoší. Horáček využívá lyrické pasáže také ke zpomalení děje. K tomu však využívá rovněž charakteristiky protagonistů, nebo vkládání jiných příběhů. V některých poudačkách nechává děj postupně gradovat.

Konce povídek jsou uzavřené a nekončí-li třeba ponaučením, můžeme se setkat s pokáráním některé z postav, viz povídka **Ďoubouka se spřáhla s čertem**. *A to ti poudám, esi si eště jennou cestu domu spleteš, uvidíš, jak ti s čertem hlavu napravím!*<sup>104</sup>

---

<sup>102</sup> HORÁČEK, J. Tříkačka vynechává. In: *Kerkošnošský muderlanti*, str. 168

<sup>103</sup> HORÁČEK, J. Ušecka sláva a čest vobětavejm požárníku! In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 154

<sup>104</sup> HORÁČEK, J. Ďoubouka se spřáhla s čertem. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 95

## Způsoby ozvláštňení textů

### Pořekadla, rčení, přísloví, jazykolamy

Pro oživení svých povídek používá Horáček rozmanitá rčení, přísloví, pořekadla i jazykolamy. O tom, že ne vždy se nám vše povede tak, jak bychom chtěli, svědčí pořekadlo z povídky **Muderlanti**: *Inu, žánnej učenej z nebe nespád.*<sup>105</sup> Setkat se zde můžeme také s příslovím: *Ďál, jako by se nechumelilo*<sup>106</sup> a s rčením: *Šeuče, derž se svýho kopyta!*<sup>107</sup> V povídce **Divallo, bóže, to byla krása!** se vyskytuje také jazykolam: *Sterč perst skerz kerk.*<sup>108</sup> Jinak tomu není ani u ostatních příběhů. V povídce **Strašillata** se vyskytla pranostika, která se pojí s třináctým prosincem, a sice: *Svatá Lucie noci upije, ale nne nepřidá.*<sup>109</sup> Další pravdivá přísloví najdeme v poudačce **Zamilovala se do tanečnika**. Jedním z nich je: *Čím věcí neřád, tím věcí štěstí.*<sup>110</sup> Známé přísloví se vyskytlo rovněž v povídce **Lická závisť**: *[...] nadarmo se neříká, že pes, kerej štěká, nekouše!*<sup>111</sup>

### Rým

Některé povídkové příběhy jsou ozvláštňené rýmem. Zvukovou shodu koncových hlásek najdeme v povídce **Novoroční rozjímání**: *„Kominičku muj, muj, muj, jen mně v slibu stuj!“*<sup>112</sup> nebo v poudačce **Ptáčník a učelař**, kde nezbední chlapci pokřikují na ševce Jandika a kadlece Hakla. Stejně tak je tomu v povídce **Žebrák deklamátor** nebo v poudačce **Bakusova pečínka**, kde se rým objevil v projevu pana žalobce:

*„Velectěný souseď, vobzvláště souseďky,  
pomocťe nám soudit' neuěrnika za pletky!“  
„Sotva ze skořápky vylez, zobal jáhly, mák,  
nad kuřátka vypínal se, malej darebák!“ [...]*<sup>113</sup>

<sup>105</sup> HORÁČEK, J. Muderlanti. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 25

<sup>106</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 25

<sup>107</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 28

<sup>108</sup> HORÁČEK, J. Divallo, bóže, to byla krása. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 12

<sup>109</sup> HORÁČEK, J. Strašillata. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 86

<sup>110</sup> HORÁČEK, J. Zamilovala se do tanečnika. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 156–157

<sup>111</sup> HORÁČEK, J. Lická závisť. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 143

<sup>112</sup> HORÁČEK, J. Novoroční rozjímání. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 103

<sup>113</sup> HORÁČEK, J. Bakusova pečínka. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 40–41

## Přirovnání

Povídky jsou rovněž plné různých přirovnání. Jelikož se to jimi v obou knihách jen hemží, vybrala jsem pouze pár příkladů: *zamračil se jako Žalej před bouřkou*,<sup>114</sup> *tetka už hubu jako pantofel, mračila se jako kakabus*,<sup>115</sup> *spaní měl jako medjed v zejmě*,<sup>116</sup> *kumštýři sou na sebe jako pes a kočka, túze žárliví, jeden druhýmu nic nepřeje*,<sup>117</sup> *rozcuchaná jako divá Bára*,<sup>118</sup> *sem šťastnej jako blecha*,<sup>119</sup> *vočička jako knoflíčky vod bačkor*.<sup>120</sup>

## Pohádkové motivy

V knize se vyskytují taktéž postavy z pohádek. V povídce *Šimek Bubnař* je zmíněna Bída, která na lidi vyskakuje z lahvičky, v povídce *Stavenskýho Mařinče* zase devítihlavá saň, která hlídá princeznu, nebo postava hrůzného Lucifera, vládce pekla. S pohádkovými motivy se setkáváme i v samotných názvech povídek, viz *Jak Krakonoš s hastermanem nastrojili kouzlo*, nebo *Lesní panna ve flintě zakletá*.

## Udržování kontaktu se čtenářem

Autor se během jednotlivých vyprávění snaží udržovat kontakt se čtenářem, a to oslovením čtenáře především na konci jednotlivých povídek. Příkladem mohou být povídky *Krakonoš z Jablonečka* a *Kachny cechu sv. Huberta*, z níž jsem vybrala následující ukázkou: *A už vám, kamarádi, dočista nic neřeknu. Ale až uvidíte zas našeho Pepu ve vysokejch botách, s přištipkem na špičce na palci levý nohy, jen prosím vás, na ten přištippek moc nezeulujte, von by si Pepa myslel, že sem vám to na něj prozradil. [...]* *Přecedoj to nedávejte číst, ale zapište to do kroniky naší myslivecký latiny!*<sup>121</sup>

---

<sup>114</sup> HORÁČEK, J. Mudelanti. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 26

<sup>115</sup> HORÁČEK, J. Stavenskýho Mařinče. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 126

<sup>116</sup> HORÁČEK, J. Tamtéž, str. 128

<sup>117</sup> HORÁČEK, J. Muderlanti. In: *Kerkonošský muderlanti*, str. 28

<sup>118</sup> HORÁČEK, J. Vo neposlušnejch zvířátkách. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 271

<sup>119</sup> HORÁČEK, J. Strejček ťuk velle. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 98

<sup>120</sup> HORÁČEK, J. Voženil se s hospodou. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 186

<sup>121</sup> HORÁČEK, J. Kachny cechu sv. Huberta. In: *Nic kalýho zpod Žalýho*, str. 326

## 6 Jazyková stránka Horáckových prací

### 6.1 Stylotvorné a jazykové prostředky

V prostředí, v němž Horáček vyrůstal, se nemluvílo spisovným jazykem, nýbrž hovorovou mluvou, jež byla obohacena svéráznými nářečními prvky, které se staly součástí jeho tvorby.

*Pamatuji, že jsem s naší drahou lidovou mluvou míval ve škole patálie, když jsem např. ve slohovém cvičení u pana učitele Gustava Zelinky popisoval průběh „Merskanýho pondělku“ a věrně se přiznával, kam všude jsem šel pro kraslice: „Ke Kosom, Machytkom, Vraštilom, Kynčilom, Benešom“ a bůhví kam ještě a pan učitel trpělivě červeně opravoval Kosovům, Machytkovům, Vraštilovům a těch „-vům“ se v mém sešitě červenalo jako vlčího máku v poli. Ale na konci pod úkolem byla přece jen milosrdná jednička, až jsem sám nad ní kroutil hlavou a přivíral sešit, aby mi soused ty červené máčky nevyčítal.<sup>122</sup>*

Zájem o nářeční mluvu se u Horáčka projevil již za studijních let, kdy bydlel v Hradci Králové spolu se třemi chlapci, Jardou Vodsed'álkem, Miloušem Nečáskem a Frantou Rónem z Vysokého.

*Často jsme se bavili jejich zpíváním: „Anu, d'ouče, bude hrejkat', vono tam už merholí!“ A oni mi zas opláceli známým, že prej „v Merklouje perší na smerkový perkynko,“ a „přišel tam leu, upad přes koneu a tekla mu kreu.“<sup>123</sup>*

I v tomto městě, kde studoval na učitelském ústavu, ho potíže s nářečím pronásledovaly. Tehdy ho pan profesor českého jazyka Engelbert Ruffer stíhal za veškeré nářeční prvky.

*Ó, kdyby četl mnohé dnešní slavné naše spisovatele, ó, kdyby slyšel hrůzné vžité fráze novinářské češtiny, ó, kdyby slyšel dnes už vžité „germanismy“, ó, kdyby četl nová „Pravidla českého pravopisu“! Ale snad by také on pochopil, že s vládou lidu přišla u nás ke cti i lidová a zvláště nářeční mluva.<sup>124</sup>*

---

<sup>122</sup> HORÁČEK, J. *Beseda ve Vlastivědném kroužku pro Vysoké a okolí v Praze*, str. 3. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.

<sup>123</sup> Tamtéž, str. 4

<sup>124</sup> Tamtéž

Velmi přínosná byla pro Horáčka školská praxe, která jeho znalosti rozšiřovala o spoustu nových poznatků. Mnohem více mu však prospíval neustálý styk s venkovskými lidmi, ať už na veřejných, nebo kulturně osvětových akcích, při přednáškách či návštěvách v horských domácnostech.

## 6.2 Podkrkonošské nářečí

Podkrkonošské nářečí má mnoho specifických znaků, díky nimž se odlišuje od jiných nářečních skupin. Jak napsal sám Horáček: „*My horáci si často ani neuvědomujeme zvláštnosti a krásu naší řeči. Teprve ucho člověka z jiného kraje si jí povšimne a vyloudí mu i úsměv na tváři.*“<sup>125</sup>

Při zkoumání nářečních rysů pracuji s knihou Františka Jílka-Oberpfalcera *Jak žili naši otcové*<sup>126</sup> a s *Podkrkonošským slovníkem*<sup>127</sup> Jarmily Bachmannové. Pro podkrkonošskou oblast a tvorbu Jaromíra Horáčka jsou v první řadě příznačné tyto znaky:

### Hláskosloví

1. změna souhláskové skupiny *dn > nn* uvnitř slov

*jennotvárně – jednotvárně, žánnej – žádnej, najennou – najednou, polenne – poledne, nni – dní, náklanně – nákladně, nerunnej – nerudnej, jennou, snanná*

2. změna souhláskové skupiny *dl > ll*

*rozpalla se, kloktallo, divallo, napallo, zhlilli, křilla*

3. protetické *v*

*vosud, vo tom, vopona, vobvod, vobraz, vobě strany, volej, vosoba, vodpolenne, vořech*

4. výslovnost slabičných hlásek *r, l* prodlouženým *-e*

*vertalo, perst, deržal, berzy, berloh, pelno, herdý, vodterhli, vopaterně, smerčí, sterkat*

---

<sup>125</sup> HORÁČEK, J. *Beseda ve Vlastivědném kroužku pro Vysoké a okolí v Praze*, str. 3

<sup>126</sup> JÍLEK-OBERPFALCER, F. *Jak žili naši otcové*. Vrchlabí, 1946

<sup>127</sup> BACHMANNOVÁ, J. *Podkrkonošský slovník*. Praha, 1998

5. zánik slabičného *l* v příčestích minulých

*vokouk – vokoukl, šáh – šáhl, vykřik – vykřikl, setřás – setřásl*

6. zjednodušení souhláskových skupin

*dyby – kdyby, dyž – když, řičeli – křičeli*

7. prodlužování samohlásek

*mý víme, túze rád, múzeum, zéli, vý jste moc pěkný, tá vořona, klúci, skřípec, šmýtec*

8. výslovnost *v* jako samohlásky –*u* na konci zavřených slabik

*hláuiky, člouěk, vopraudu, vodeuřený, přepodiuně, slaunej, zrouna, stouka, neuěšte*

9. diftongizace –*ú* na –*ou*

*oul – úl, oudolí – údolí, oucta – úcta*

10. zkracování samohlásek

*uzliček, kostelník, řikám, kusu, kostelik, pětník, kapslík*

11. uplatnění *ch* místo obvyklého *k*

*dochtor, medicíndochtor*

12. zánik hlásky *j* ve slovech

*eště, esi, sou, pomenovaný*

13. zánik souhlásky *v* ve spojeních s předcházející souhláskou + *vje*

*sjet – svět, dje – dvě, kjetnová neděle, sjetlo – světlo*

14. zánik *h*- před *r*, *ř*

*řbitouv – hřbitov, řbitůvek – hřbitůvek*

15. disimilovaná výslovnost *ch* místo *z* před polosylkavkami

*rochcapuje se*

16. diftong –ej místo –í/ý u adjektiv

*velkej, cizej, bejvala, skromnej, trpělivej, celej, branskej rodák*

### **Tvarosloví**

1. jmenná deklinace u posesiv

*Frantu brater, děda Matějásku, Francek Verbatu, Joska Šafáru, Vašek Ryplu*

2. koncovka –oj ve 3. p. singuláru a 6. p. singuláru životných maskulin

*vo malířoj Frantoj, po bratroj, hospodářoj, synoj, panu Mandloj, po Filipoj Jakuboj*

3. zakončení infinitivu na *t'*

*bejt', začlo se pátrat', koukat', vypravit' se, baštit', bumbat'*

4. tvary s nepřehlasovaným -a- v přičestí minulém

*ležal, deržal se, vyhořali, vid'al*

5. jména ženského rodu mají tvar rodu středního

*bránilo se Lídě, Lídě se shejbalo*

#### **6.2.1 Lexikální zvláštnosti z Jilemnice a jejího okolí i s méně obvyklými germanismy**

Ráda bych v podkapitole o podkrkonošském nářečí zmínila vedle charakteristických rysů také pár lexikálních zvláštností. V Horáckově tvorbě se setkáváme s lexikálními dialektismy typu *čamerda* (knoflík), *lupikovat'* (utíkat, uhánět), *čmuchlovat se* (prát se), *hambalka* (podkroví), *hambouz* (nestyda), *chrundí* (roští) a se spoustou dalších slov. Některá slova se zachovala dodnes, jiná jsou pro dnešní mladou generaci prakticky neznámá. Příklady jsem vybrala z pracovních materiálů Jaromíra Horáčka, přesněji řečeno z nářečního slovníčku, jež sestavil z mluvy horáků v době svého učitelského působení. Při výběru jsem se zaměřila na nejméně známé výrazy.

*Škola nám bohatství a ryzost našeho nářečí rychle stírá, takže rázovitá mluva rychle mizí a jsou mnozí, kteří ani nevěří, že se kdysi mluvilo tak, jak se objevuje v nářečních povídkách. Ale ještě dnes možno najít mnoho, nač se už zapomíná.*<sup>128</sup>

|                             |                            |
|-----------------------------|----------------------------|
| <b>b</b>                    | <b>č</b>                   |
| bahlovati – namáhati se     | čúchy – staré střevíce     |
| <b>d</b>                    | <b>f</b>                   |
| dibličit – ponocovati       | fírhaňk – záclona          |
| <b>h</b>                    | <b>ch</b>                  |
| hamule – velká tvrdá hrouda | chramoust – lakomec        |
| <b>k</b>                    | <b>l</b>                   |
| kerchnov – hřbitov          | luncovati – cuchati        |
| <b>m</b>                    | <b>n</b>                   |
| maděra – čepice             | namancáry – na kousky      |
| <b>p</b>                    | <b>r, ř</b>                |
| pelouch – peřiny            | řampati – bouchati         |
| <b>s, š</b>                 | <b>t</b>                   |
| šupna – kůlna               | tlukanec – bramborová kaše |
| <b>v</b>                    | <b>z, ž</b>                |
| verčouch – dřevěná lopata   | žvejkatí – ošklivě mluvíti |

---

<sup>128</sup> HORÁČEK, J. *Beseda ve Vlastivědném kroužku pro Vysoké a okolí v Praze*, str. 5

## 7 Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vytvořit ucelený přehled o biografii a bibliografii regionálního spisovatele Jaromíra Horáčka (1900–1976) z Jilemnice.

Při psaní první části, v níž se soustředím na Horáčka jako na vlastivědného pracovníka a učitele, jsem pracovala především s archivními materiály, které jsou uloženy v jilemnickém Krkonošském muzeu. Autorova literární pozůstalost obsahuje nesčetné množství podkladů, díky nimž se podařilo přiblížit osobnost tohoto jilemnického rodáka. V kapitole o autorově tvorbě, ve které poznáváme Horáčka také jako kronikáře, jsem se velmi stručně zmínila i o knize jím zpracovaných krkonošských pověstí *Hadí štěstí*.

Pro vypracování praktické části bylo nezbytné prostudovat nejen primární literaturu, ale i veškeré dostupné materiály sekundární literatury. Vzhledem k tomu, že je jasně stanoven určitý rozsah bakalářské práce, soustředila jsem svou pozornost především na autorovu povídkovou tvorbu, která je stěžejní částí jeho literárního díla. Analýzou povídkových knih *Krkonošský moudranci* a *Nic kalýho zpod Žalýho* jsem přiblížila nejen běžný život prostých lidí žijících v horách a podhůří, jejich starosti i radosti, ale také podkrkonošský dialekt, který, ačkoliv v dnešní době mizí z mluvy horalů, se v dřívějších dobách na území Podkrkonoší a Krkonoš vyskytoval v každodenní běžné komunikaci.

Pevně věřím, že se jednoho dne najde někdo, kdo se stejně tak jako já vydá po stopách jilemnického rodáka, vždy tak oddaného našemu podkrkonošskému kraji, a bude pokračovat v bádání, které jsem svou prací započala. Myslím, že Jaromíru Horáčkovi, o němž se v dnešní době tak málo ví, ještě mnoho dlužíme.

## 8 Seznam použité literatury

### 8.1 Primární literatura

- Archiv Krkonošského muzea – fond *Jaromír Horáček*. Jilemnice, karton I-XIV.
  - HORÁČEK, J. *Beseda ve Vlastivědném kroužku pro Vysoké a okolí v Praze*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
  - HORÁČEK, J. *Jaromír Horáček, odborný učitel a správce muzea v Jilemnici podává zprávu*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
  - HORÁČEK, J. *Jilemnice (Z pamětí požárních katastrof)*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
  - HORÁČEK, J. *Krkonošské muzeum v Jilemnici*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
  - HORÁČEK, J. *Pojedete do Krkonoš? Jed'te přes Jilemnici!* In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
  - HORÁČEK, J. *Rodiště – fragment vzpomínkového vyprávění*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
- HORÁČEK, Jaromír. *Krkonošský muderlanti*. Liberec: Krajské nakladatelství, 1958.
- HORÁČEK, Jaromír. *Nic kalýho zpod Žalýho*. Liberec: Severočeské krajské nakladatelství, 1963.
- HORÁČEK, Jaromír. *Hadí štěstí: pověsti západních Krkonoš*. Jilemnice: Městský úřad, 1999.

### 8.2 Sekundární literatura

#### Knižní zdroje

- Archiv Krkonošského muzea – fond *Jaromír Horáček*. Jilemnice, karton I-XIV.
  - HORÁČKOVÁ, K. *Muderlanti zpod Žalýho*, referát. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
  - MAREK, F. *Proslov na rozloučenou s Jaromírem Horáčkem*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.

- SOUDILOVÁ, V. *Proslov na rozloučenou s Jaromírem Horáčkem*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
- VANČURA J. *Apoštol kantor*. In: Fond Jaromír Horáček, Jilemnice, karton I-XIV.
- BACHMANNOVÁ, Jarmila. *Podkrkonošský slovník*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0662-1.
- BENEŠ, Bohuslav; BARTOŠÍKOVÁ, Alena; KROPÁČ, Jan; RICHTER, Václav. *Pověsti v moderním světě*. In: *Kde modrý plamének hoří: pověsti z kraje pod Lopeníkem, Buchlovem a Pálavou*. Břeclav: Moraviapress, 1998. ISBN 80-86181-12-X.
- BURJÁNEK, Vladimír. *Poudačky Jana Buchara*. In Jan Buchar. *Co se kdy u nás šustlo*. Hradec Králové: Kruh, 1975, s. 83–85.
- DVOŘÁK, Jiří. *Krkonošské Vánoce podle Josefa Horáka*. In: Časopis Krkonoše – Jizerské hory, 12/2008, s. 20–21.
- FLOUSKOVÁ, Zdeňka. *Slovník krkonošských spisovatelů*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2015. ISBN 978-80-87706-74-9.
- GERSTNER, Miloš. *Hadí štěstí Jaromíra Horáčka a jeho potomků - recenze v časopise Krkonoše 06/2000*.
- JECH, Jaromír. *Nad knihou poudaček*. In Prokop Hásek. *Floriánovy úsměvy*. Hradec Králové: Kruh, 1982, s. 139–141.
- JÍLEK-OBERPFALCER, František. *Jak žili naši otcové: mezi písmáky pod Krkonošemi*. Vrchlabí: Nákladem Josefa Krbala, 1946.
- KONOPKOVÁ, Ludmila. *Nová beletrie v nářečí. Naše řeč*, ročník 52 (1969), číslo 1, s. 46–49.
- KOUDELKOVÁ, Eva. *Literární ztvárnění lidových pověstí z Náchodska*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-8583466-9.
- KOUDELKOVÁ, E. *Nad Krakonošovým rokem A. Kutinové a M. Kubínové*. In: *Krakonošův rok*. Liberec: Odkazy 2005, s. 228. ISBN 80-86807-16-9.
- LUŠTINEC, Jan. *Jilemnice*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-824-9.
- LUŠTINEC, Jan. *Jilemnice. Historická zastavení*. Jilemnice: Město Jilemnice, 2000. ISBN 80-238-6376-2.

- MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.
- SIROVÁTKA, Oldřich. Vyprávění ze života. In *Československá vlastivěda III*. Praha: Orbis, 1968, s. 280–281.
- SIROVÁTKA, Oldřich. Vzpomínkové vyprávění v dnešním vypravěčském podání. In *Premeny lidových tradic v současnosti I*. Bratislava 1977, s. 261–277.
- ŠRÁMKOVÁ, Marta. Povídky ze života v individuálním vypravěčském repertoáru. In *Premeny lidových tradic v současnosti I*. Bratislava 1977, s. 294–300.

### Elektronické zdroje

- *Krkonošské muzeum v Jilemnici* [online]. [cit. 2016–09–11].  
Dostupné z: <http://www.kmjilemnice.cz/historie.html>
- *Lidové zvyky Krkonoš – přástky* [online]. [cit. 2017–05–03]. Dostupné z: [http://www.krnap.cz/data/File/letaky\\_brozury/cz\\_lidove-zvyky\\_w.pdf](http://www.krnap.cz/data/File/letaky_brozury/cz_lidove-zvyky_w.pdf)
- *Metodický list – pověst* [online]. [cit. 2017–03–02].  
Dostupné z: <http://littera.uhk.cz/index.php/2012/04/16/metodicky-list-povest/>
- *Preceptor* [online]. [cit. 2017–07–10].  
Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Preceptor>
- KŘIVÁNKOVÁ, Eva. *Pověstové soubory Aleny Ježkové*. Brno, 2011. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Luisa Nováková, Ph. D.

## 9 Přílohy

V této kapitole zveřejňuji texty z literární pozůstalosti Jaromíra Horáčka, se kterými jsem se setkala v archivu Krkonošského muzea v Jilemnici. Citace, které zde uvádím, doplňují informace o autorově životě.

### Citace vybraných textů z Horáckovy pozůstalosti

Obě úmrtí dívek, sester Jaromíra Horáčka, o nichž jsem se pár slovy zmínila již na začátku autorova životopisu, byla nešťastnými událostmi, které zasáhly celou rodinu. Není se proto čemu divit, že byl Jaromír *vítaným přírůstkem*.

*Dne 3. října 1900 byl prý překrásný den. Sluníčko svítilo a na obloze nebylo ani mráčku. V kolik hodin nastala slavná událost mého narození, už jsem zapomněl. Ale tatínek se prý tolik radoval, že dal celý zlatník flajšinetáři (sic), aby hodně mnoho a zvesela vyhrával. Přišel jsem po čtrnácti letech za Otakarem a mezi námi byly dvě sestřičky Lidušky. Jedna zemřela do šesti neděl, druhá – když už začínala sedět. Bylo to prý krásné dítě, buclaté, s černýma a jiskrnýma očima po mamince, s černými vlásky. Však mi je maminka často ukazovala pečlivě zabalené v zežloutlém hedvábném papíru, uložené mezi rodinnými relikviemi na památku. Zvláště po druhé Lidunce se tatínkovi tuze stýskalo a mnoho se prý naplakal na jejím hrobečku. Na obou rovech jsem jako chlapec ještě o dušičkách svítil, jeden byl nedaleko Machytkova rodinného hrobu, druhý od našeho směrem k cihelně, vždy pěkně udržované se stromečkem bezu. Byl jsem tehdy náhradou za velikou bolest, a snad proto velmi vítaným přírůstkem.*<sup>129</sup>

Horáček byl velmi oblíbeným kantorem. Pro své žáky, k nimž se choval s úctou, měl vždy pochopení. Dokázal je motivovat, inspirovat i povzbuzovat. To se však netýkalo pouze žáků, nýbrž i jeho vrstevníků a kolegů, s nimiž se během života setkal. O tom, že tomu tak skutečně bylo, pojednávají i slova Vlasty Soudilové, viz následující citace z proslovu na rozloučenou.

*Vše, co dával svým žákům, svým kolegům, svým školám, byl vždy projev nejčistšího lidství, vědomí spolunáležitosti k lidem, které měl rád, k místům, kde se psaly nejobsažnější kapitoly knihy jeho života. [...] A ohlédnutí za stopou Jaromíra Horáčka?*

---

<sup>129</sup> HORÁČEK, J. Rodiště – fragment vzpomínkového vyprávění, str. 1

*To je láska k práci, obětavost, houževnatost, moudrost, ale především nesmírná skromnost, snaha vždy mnohem více dát než kolik brát zpět!*<sup>130</sup>

Jaromír Horáček nebyl pouze kantorem dětí. Od roku 1954, kdy byl povýšen na okresního školního inspektora v Jilemnici, se stal zároveň učitelem svých kolegů, s nimiž se dělil o znalosti i zkušenosti, které během svého života získal. O jeho inspektorské profesi a přínosech pro mladé kolegy se zmínila ve svém referátu vnučka Květuška.

*Děda podnikal všelicos a mně se vždycky zdá, že rozumí všemu. Všecko ho zajímá. Když pracoval jako školní inspektor, stalo se jednou, že přišel na hodinu přírodopisu. Učitel si asi řekl – co bych se moc snažil, on rozumí té své češtině a dějepisu. A vykládal mineralogii. Chtěl z dětí dostat všecko dopodrobna, ale nešlo to, protože je před tím učil o kamenech, které jim ale ani neukázal. Děda šel po hodině s ním – a vidí, že všechny ty kameny v kabinetě jsou. “Jémine, to tu máte pěknou sbírku. Proč jim to neukážete? Jak si to mají ty děti pamatovat?” “Víte,” zakoktával se mladý učitel. “Když já šutry nepoznám.” A tak si k tomu spolu s dědou sedli a označovali kamínek po kamínku.*<sup>131</sup>

Autorovo zatčení, které proběhlo v roce 1940, otřáslou celou rodinou. Nikdo, včetně manželky Marie Horáčkové, nevěděl, z jakého důvodu se tak stalo a co je příčinou jejich odloučení. Na den, kdy bude Jaromír Horáček propuštěn zpět domů, čekala celá jeho rodina, která věřila, že se spisovatelova nevina brzy prokáže. Z dopisu manželky Marie, který jsem objevila v archivu Krkonošského muzea, je jasné vidět, s jakou láskou a bolestí na svého muže vzpomínala.

*Drahý a jediný! Děkuji Bohu z celého srdce, žeš tak statečně se přenesl přes chvíli těžkého zklamání. Tolik jsem se o Tebe bála, o Tvé zdraví, nervové zhroucení. Dobře mi hádal jasnovidec, že se vrátíš sice ne tak brzo jako Tě čekáme, ale určitě se vrátíš silný, duševně vyrostlý a zdrav. Snad přece není ještě ani teď vše ztraceno, což Ti nemohou potvrdit Tvoji neúčast v celé věci? Odvolej se na ně, a souvisí-li to s kronikou, to přece byla tvoje povinnost, Tvoje jako kronikáře zapsat, co se v městě děje. Jak vidíš, my*

---

<sup>130</sup> SOUDILOVÁ, V. Proslov na rozloučenou s Jaromírem Horáčkem

<sup>131</sup> HORÁČKOVÁ, K. Muderlanti zpod Žalýho, referát, str. 3

*vůbec nevíme, z čeho jsi obviněn. Kdyby Ti zakázali psát, jistě bys milerád složil funkci. Mírumilovnějšího a snášenlivějšího člověka nad Tebe nenajdou. Bůh tě posiluj.*<sup>132</sup>

V Horáckově rukopisu jsem se setkala i s dialogy z výsledku, jenž probíhal ve věznici ve Vrchlabí. Níže uvedená citace je ukázkou hrubého zacházení při vyslýchání autora.

*„Měl jste něco s letáky?“ začal komisař Rücke německy. Řekl jsem s klidem: „Neměl.“ – Dostal jsem ránu do obličeje. „Dával vám letáky?“ obrátil se na ředitele Vika. „Ja.“ To bylo jediné slovo, které jsem z Vikových výmluvných úst uslyšel a na této lakonické odpovědi jsem musel chtěj nechtěj založit a vybudovat celý další průběh svého vyšetřování a po sedmnácti měsících vyšetřovací vazby i soudní obhajobu. [...] O dalším průběhu se nebudu šířit. Jen tolik podotýkám, že chtěli pozatýkat celý učitelský sbor.*<sup>133</sup>

O tom, jak to dopadlo s vypovídáním pana ředitele Vika, se Horáček ve své pozůstalosti nezmínil. I z jeho vět je však patrné, že to pro něho bylo jedno z nejtěžších období v životě.

*Tyto rozhovory, snad nejbolestnější v celém případě považuji za moment nejdůležitější. Objasňují, v jaké tmě a nejistotě zanechal ředitel Vik mou rodinu, přesto, že byl až do vánoc 1940 na volné noze. Nikdy ani po mém návratu mi případ nevysvětlil. Je sice pravda, že ke mně přišel s rukou a ptal se, jak se mám. Řekl jsem: „Jako po pětadvaceti měsících strávených v sedmnácti žalářích.“ S tím jsem odešel a pan ředitel se už nikdy nenamáhal, aby mi cokoliv vysvětlil.*<sup>134</sup>

---

<sup>132</sup> Dopis od manželky Marie Horáckové, datum neuvedeno

<sup>133</sup> Jaromír Horáček, odborný učitel a správce muzea v Jilemnici podává zprávu, str. 2

<sup>134</sup> Tamtéž, str. 4